

UiO • Det juridiske fakultet

Lojalitetsplikten grenser i kontraktsforhold

Kandidatnummer: 509

Leveringsfrist: 25.11.2013

Antall ord: 16194

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Den videre fremstilling	2
2	METODE OG RETTSKILDER	3
2.1	Bakgrunnen for lojalitetsplikten i kontraktsforhold	3
2.2	Metode	3
2.3	Rettskildene	4
2.3.1	Rettspraksis	4
2.3.2	Lovgivning	5
2.3.3	Internasjonal rett.....	6
2.3.4	Juridisk teori.....	7
2.3.5	Voldgiftspraksis	8
2.3.6	Reelle hensyn	8
3	BEHOVET FOR OG KRAVENE TIL LOJALITETSPLIKTEN	10
3.1	Innledning	10
3.2	Lojalitetsplikten i kontraktsforhold	11
3.3	Lojalitetsprinsippet	14
3.4	Behovet for lojalitetsplikten	15
3.5	Pliktene under et kontraktsforhold i forbindelse med lojalitetsplikten.....	17
3.6	Lojalitetspliktens forhold til avtalelovens §§ 33 og 36	19
3.6.1	Avtalelovens § 33.....	19
3.6.2	Avtalelovens § 36.....	21
4	LOJALITETSPLIKTENS GRENSER I UTVALGTE KONTRAKTSTYPER	22
4.1	Den videre fremstilling	22
4.2	Forbrukeravtaler	23

4.2.1	Lojalitetspliktens grenser i forbrukeravtaler	30
4.3	Kommersielle avtaler.....	34
4.3.1	Lojalitetspliktens grenser i kommersielle avtaler	41
4.4	Forsikringsavtaler	44
4.4.1	Lojalitetspliktens grenser i forsikringsavtaler	47
5	OPPSUMMERING	54
	LITTERATURLISTE	58

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for denne avhandlingen er lojalitetspliktens grenser i kontraktsforhold. Hvor sterk lojalitetsplikten er, vil avhenge av hva slags kontraktsforhold det er snakk om. Formålet med lojalitetsplikten er ikke å undergrave den andre kontraktparts interesser ved å opptre illojalt. Gjennom avtalen som er inngått mellom de ulike parter er det en berettiget forventning om at partene stiller seg bak avtalen og opptrer noenlunde lojalt overfor denne. I alle avtaler kan det være ulike årsaker som gjør avtalen mer komplisert enn på det tidspunktet den ble inngått. Derfor er det viktig å opplyse om eventuelle vanskeligheter eller andre ulemper som kan oppstå i løpet av kontraktsforholdet.

I denne avhandlingen vil jeg finne mer ut av hva lojalitetspliktens grenser er i kontraktsforhold. Med grensene for lojalitetsplikten mener jeg hvilke handlinger som ligger innenfor og utenfor lojalitetsplikten, og hvilke parter lojalitetsplikten spiller sterkest inn for. Et kontraktsforhold innebærer plikter og rettigheter for begge parter, overholdelsen av lojalitetsplikt er nettopp en slik plikt. Gjennom denne avhandlingen skal jeg belyse hvor langt lojalitetsplikten strekker seg i ulike typer kontrakter. Lojalitetspliktens gjennomslagskraft vil avhenge av hvilket rettsområde man befinner seg på. I det følgende vil jeg vise at styrkeforholdet mellom partene vil være av stor betydning for lojalitetsplikten. Hypotesen min i denne avhandlingen vil være at praksisen for hvor sterk lojalitetsplikten er, er forskjellig i ulike rettsområder. Grensedragningen kan vise seg å være en vanskelig kunst.

1.2 Den videre fremstilling

Den videre fremstillingen vil være delt opp i 4 deler. Del 2 kommer til å handle om metoden som er brukt i denne avhandlingen. Videre vil jeg redegjøre for hvilke rettskilder som er aktuelle i forbindelse med lojalitetsplikten. Del 3 kommer til å ha betraktninger rundt behovene for lojalitetsplikten. Del 4 og 5 vil inneholde en drøftelse av lojalitetsplikten i utvalgte kontraktstyper, hvor del 5 vil være en oppsummering.

2 Metode og rettskilder

2.1 Bakgrunnen for lojalitetsplikten i kontraktsforhold

Det rettslige grunnlaget for den ulovfestede lojalitetsplikten har sitt utslag i rettspraksis. Norsk kontraktsrett har hatt stor innflytelse fra internasjonal rett, herunder romersk og tysk rett. Utgangspunktet i norsk rett er at en avtale er bindende. Grensene for når en avtale ikke er bindende har sin hjemmel i Norsk lov 5-1-2. Den setter innskrenkninger for avtaler inngått ved tvang eller svik, og avtaler som strider mot lov eller ærbarhet. Videre har avtalelovens §§ 33 og 36 hatt sin betydning for lojalitetsplikten. Av nyere innflytelse finner vi UNIDROIT Principles og European Principles of Contract Law (PECL). Prinsippet om lojalitetsplikten finnes også i blant annet amerikansk rett, fransk og italiensk rett.¹ Viggo Hagstrøm konstaterte at den felles nordiske kjøpsloven av 1907 var et utslag av alminnelige prinsipper, hvorav lojalitetsplikten var en del.² Et av hensynene bak denne loven var at partene i en kjøpsavtale skulle være gjensidig lojale.

2.2 Metode

Denne fremstillingen vil bli foretatt etter en rettsdogmatisk metode og med tradisjonell rettskildelære. Problemstillingen i denne avhandlingen vil derfor bli drøftet etter de lege lata. Uttrykket de lege lata betyr etter gjeldende rett, i motsetning til de lege ferenda som vil være etter en rettspolitisk metode om hvordan ting bør være. Dette vil denne avhandlingen være avgrenset mot.

---

¹ Ringvoll og Leonhardsen (2007) s. 39

² Obligasjonsrett, Hagstrøm (2011)

2.3 Rettskildene

I den videre fremstillingen skal jeg vise til de ulike rettskildefaktorenes betydning for utviklingen av lojalitetsplikten.

2.3.1 Rettspraksis

Rettspraksis har hatt stor betydning for utviklingen av lojalitetsplikten i kontraktsforhold. Det finnes noen sentrale dommer som har omhandlet problemstillinger rundt dette emnet. Disse dommene vil bli kort omtalt senere i denne avhandlingen. Lojalitetsplikten kommer til anvendelse både i forbrukerkontrakter og i kommersielle kontrakter. Domstolene har derfor tatt stilling til lojalitet i ulike type kontrakter. Andre instanser som har blitt brukt er voldgiftsdomstoler, og forsikringsskadenemnda er hyppig brukt i forsikringsavtaler. Den ulovfestede lojalitetsplikten i kontraktsforhold har sitt utspring i rettspraksis, og er først og fremst utviklet i domstolene. Gjennom flere dommer har Høyesterett tatt stilling til om det eksisterer en ulovfestet lojalitetsplikt. I Rt.1988 s. 1078 presiserer Høyesterett at det i kausjonsforhold som i kontraktsforhold ellers, må stilles krav til aktsom og lojal opptreden fra kreditors side overfor kausjonisten.³ En annen dom som er av relevans er, Rt.1989 s. 689 hvor saksforholdet omhandler lojalitetsplikten i forsikringsforhold. I denne avgjørelsen presiserer Høyesterett at det må oppstilles krav til lojalitet i forholdet mellom forsikrings-selskap og forsikringstager. Dette vil ha stor betydning for innholdet i sviksbegrepet.⁴ I forsikringsretten er det helt vanlig med supplerende tvisteløsninger til domstolene. Nemndene av aktualitet er forsikringsskadenemnda, avkortningsnemnda og forsikringsklagekontoret.⁵ Avgjørelser fra disse nemndene er ikke bindende, men de er likevel brukt som rettskilde-

---

³ Rt.1988.s 1078 (s.1084)

⁴ Rt.1989 s. 689 (s.703)

⁵ Bull (2008) s. 50 og 51.

faktorer i domstolene. De kan derfor sees på som en supplerende rettskilde. Dog finnes det rettsavgjørelser som ikke legger til grunn praksis fra nemndene.

Gjennom rettspraksis har det blitt etablert et krav til lojal opptreden i et kontraktsforhold som et alminnelig rettsprinsipp. I den tidligere nevnte dommen av Rt. 1988 s. 1078 fastslo Høyesterett at den lojale forpliktelsen gjelder frem til kontrakten opphører. Høyesterett har gjennom en rekke avgjørelser fremhevet at det gjelder en lojalitetsplikt i kontraktsforhold. Når domstolene skal vurdere om det foreligger en berettiget forventning må dette vurderes i henhold til lojalitetsplikten.⁶ Den berettigede forventningen må ikke være i strid med kravet til aktsom og lojal opptreden. Høyesterett har også i en avgjørelse Rt.1994 s. 833 anvendt lojalitetsplikten som et ledd i rimelighetsvurderingen i avtalelovens § 36. I det hele og det store så har domstolene vært helt essensielle for utviklingen av dette prinsippet i norsk kontraktsrett.

Noe av problemet med domstolenes praksis knyttet til lojalitetsprinsippet er mangelen på konkrete og eksplisitte vilkår for lojalitet.⁷ Høyesterett tar stilling til lojalitetsspørsmålet i et konkret kontraktsforhold, og det kan vanskelig anvendes som et helhetlig lojalitetsprinsipp.

2.3.2 Lovgivning

Frem til nå har fokuset vært på den ulovfestede lojalitetsplikten. Selv om man ikke finner en generell lovfestet lojalitetsplikt, så har denne plikten gitt utslag i flere lovbestemmelser. Et eksempel på en lov som er tuftet på lojalitetsplikten er kjøpsloven. I denne loven finner man bestemmelser basert på lojalitetsplikten, f. eks. bestemmelsene om opplysningsplikt, undersøkelsesplikt og varslingsplikter, jfr. §§17 og 18. Lignende bestemmelser finnes i avhendingsloven, forbrukerkjøpsloven og håndverkertjenesteloven. Det finnes bestemmel-

---

⁶ Advokatfirmaet RUV (2007-2011)

⁷ Nazarian (2007) s. 96

ser i lovgivningen hvor det fremgår direkte av bestemmelsen at det er en lojalitetsplikt. Et eksempel er agenturloven § 5. Forarbeidene til denne bestemmelsen sier at den er en fastslåelse av den alminnelige lojalitetsplikten.⁸

Avtalelovens §§ 33 og 36 blir ofte sett på som uttrykk for lovfestelse av lojalitetsprinsippet. Domstolene har i flere avgjørelser vist til disse paragrafene ved saker som omhandler lojalitetsplikten. 1 Rt.1984 s. 28 ble det uttalt «Jeg mener for min del at kausjonserklæringen er ugyldig etter avtaleloven § 33, men iallfall vil den rammes av ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold». Det viser det nære forholdet mellom avtaleloven § 33 og den ulovfestede lojalitetsplikt. Aktsomhetsvurderingen i denne saken ble bedømt strengere etter lojalitetsplikten enn i avtalelovens § 33. Den alminnelige lojalitetsplikten blir derfor ofte brukt som supplement til de lovbestemmelsene som har lovfestet plikten, og vurderingene vil være strengere etter lojalitetsplikten. Resultatene vil likevel i de aller fleste tilfellene lede til samme resultat uavhengig om man vurderer den etter §§ 33 og 36 eller den ulovfestede lojalitetsplikten.

2.3.3 Internasjonal rett

Norsk kontraktsrett er inspirert av utenlandsk rett og har vært gjennom en internasjonalisering. Lojalitetsplikten vil man også finne i UNIDROIT Principles og i European Principles of Contract Law (PECL). UNIDROIT Principles brukes for å regulere internasjonale kommersielle kontrakter. Den er ikke bindende, men angir anbefalinger til kontraktpartene. PECL er utarbeidet av the Commission on European Contract Law. Denne kommisjonen hadde et formål om å legge et grunnlag for en felles europeisk kontraktsrett. Den inneholdt en gruppe av fremtredende europeiske jurister. Begge disse inneholder bestemmelser som viser til lojalitetsplikten. Til forskjell fra norsk rett har Unidroit Principles et generelt lojalitetskrav i artikkel 1.7. Av denne artikkelen følger det at partene skal opptre i samsvar med

---

⁸ Dalbak (2007) s. 605

«good faith and fair dealing». Og i European Principles of Contract Law (PECL), er «good faith and fair dealing», jf. artikkel 1:201, «a basic principle running through the Principles».⁹ Med tanke på at disse prinsippene ikke har noen bindende effekt, så vil gyldigheten bare tre i kraft hvor partene er enige om bruk av prinsippene.¹⁰

Den kanskje aller viktigste kontraktstypen både nasjonalt og internasjonalt er kjøpsavtalen. FNs konvensjon om internasjonale kjøp CISG er gjennomført i kjøpsloven av 1988 med unntak. Konvensjonen har således hatt påvirkning på norsk kontraktsrett. I denne konvensjonen finnes det også en rekke bestemmelser ansett som et utslag av prinsippet om lojalitet, bestemmelsene har igjen hatt påvirkning på norsk kjøpslovgiving.

2.3.4 Juridisk teori

Hvilken betydning har juridisk teori hatt for utviklingen av den ulovfestede lojalitetsplikten? Det hersker liten tvil om at juridiske teoretikere har hatt sin påvirkning for utviklingen av dette prinsippet. Lojalitetsplikten ble omtalt for fullt da Fredrik Stang i 1926 skrev om lojalitetsplikten og deretter om det i Tidsskrift for vitenskap i 1930. Han brukte likevel ikke uttrykket lojalitet før i 1933. Da skrev han «*Man skal ikke fange hinannen i ord. Man skal opptre lojalt overfor hinannen*».¹¹ Den ulovfestede lojalitetsplikten har sitt utspring i rettspraksis, men juridisk litteratur har vært med på å fastslå lojalitetsplikten gjennom å gjengi de kriteriene som Høyesterett har oppstilt som vilkår for overtredelse av lojalitetsprinsippet. Det har derfor blitt fremhevet i juridiske fremstillinger at det i kontraktsforhold gjelder et prinsipp om gjensidig lojalitet mellom kontraktspartene.¹² Hvor sterk rettskildemessig betydning juridisk litteratur har hatt å si for lojalitetsplikten er vanskelig å måle, men den

---

⁹ Ringvoll og Leonhardsen (2007) s. 40

¹⁰ Hov (2009) s. 71

¹¹ Nazarian (2007) s. 152-153

¹² Hov (2009) s. 38

har hatt sin innvirkning på dette kontraktsrettsområde. Det er likevel på et overfladisk nivå den juridiske litteraturen har behandlet prinsippet på, og sjeldent i dybden.

2.3.5 Voldgiftspraksis

Voldgiftsdomstoler er et alternativ til de ordinære domstolene. Det er en form for privat rettergang og er hyppig brukt i forretningsforhold. I kommersielle avtaler er det helt vanlig at eventuelle tvister blir tatt til voldgiftsdomstolene. En sentral voldgiftsavgjørelse for lojalitetsplikten er «Vedbolags-dommen» inntatt i Rt.1951 s. 371. Domstolen vektla lojalitets hensyn ved tolkningen av forpliktelsene under kontrakten. Partene i denne saken hadde inngått en avtale om levering av kull. Grunnet 2. verdenskrig så steg prisene på brensel til det femdobbelte. Voldgiftsdomstolen kom frem til at det var et så nært forhold mellom selger og kjøper, at det ville være urimelig å velte alt over på selgeren. Med andre ord taler man om gjensidig lojalitet. Retten begrunnet resultatet basert på en tolkning av kontrakten. Voldgiftsavgjørelser kan spille en rolle for Høyesteretts vurdering av lojalitetsplikten i lignende saker. Problemet med å vektlegge voldgiftsavgjørelsens rettskildemessige betydning er at de fleste avgjørelser ikke blir publiserte. Dog kan voldgiftspraksis gis en fremtredende rolle i den rettslige argumentasjonen.¹³ Dersom voldgiftsavgjørelsen er blitt publisert og tatt av kompetente voldgiftsdommere, vil den rettskildemessige vekten være mye sterkere.

2.3.6 Reelle hensyn

Reelle hensyn kan bli sett på som en konkret vurdering av forholdene i en sak hvor man kommer til den beste løsningen. Lojalitetsplikten kan ses på som et reelt hensyn i tvist om kontraktsforhold. Det er et ulovfestet prinsipp som kan komme til anvendelse i tillegg til de

---

¹³ Haaskjold (2002) s. 191

ordinære rettskildefaktorene. Andre viktige reelle hensyn man kan ta i betraktningen ved tvister i kontraktsforhold, er forutberegnelighet og styrkeforholdet mellom partene.

3 Behovet for og kravene til lojalitetsplikten ¹⁴

3.1 Innledning

Utgangspunktet i norsk rett er at kontraktspartene skal opptre lojalt overfor hverandre. Lojalitetsplikten er med på alle stadier av kontraktsforholdet frem til det opphører, jf. Rt.1988 s. 1078 på s. 1084. Lojalitetsplikten kan følge av avtale, lov eller av det ulovfestede prinsippet. Man finner ingen generell lovfestet lojalitetsplikt, men det finnes eksempler på lovbestemmelser som er utslag av lojalitetsplikten. Reglene om opplysningsplikt, undersøkelsesplikt og varslingsplikt, bygger på prinsippet om lojalitet i kontraktsforhold.¹⁵

I en rekke avtaler vil ikke partene være jevnbyrdige, da må den sterkere aktør avpasse forholdene etter styrkeforholdet, jf. Rt.1984 s. 28 på s. 36. Utgangspunktet i kontrakt er at man skal ta vare på egne interesser, men en kontraktspart skal likevel ikke opptre i strid med redelighet og god tro. Det er likevel åpning for å kunne utnytte mulighetene av fordeler som kan være til ulempe for den andre kontraktspart uten at man har opptrådt illojalt. I de alle fleste avtaler så er formålet å tjene på avtalen til sin egen gunst, derfor kan det være skjevheter i en avtale uten at grensene for lojalitet er overtrådt. Partenes betydning for hverandre vil bestemme hvor sterk lojalitet man har overfor den andre parten.¹⁶

Problemstillingen som jeg har valgt er for å finne ut hvor langt lojalitetsplikten strekker seg, før man har beveget seg inn i et område som i verste fall kan klassifiseres som illojalitet. For å finne svar på problemstillingen skal jeg gjennom utvalgte kontraktstyper vise hvor grensene for lojalitetsplikten går i ulike kontraktsforhold. Avhandlingen min kommer ikke til å ta opp en eventuell lojalitetsplikt utenfor kontraktsforhold, basert på for eksempel

---

¹⁴ Nazarian (2007) s. 157

¹⁵ Advokatfirmaet RUV (2007-2011)

¹⁶ Nazarian (2007) s.31

i et konkurransehenseende. Denne avhandlingen vil heller ikke komme inn på de pre-kontraktuelle pliktene. Hovedfokuset i denne avhandlingen vil ligge på forbrukeravtaler, kommersielle avtaler mellom to jevnbyrdige aktører og forsikringsavtaler. Gjennom denne avhandlingen vil jeg ta opp en hypotese om at lojalitetsplikten for avtaler mellom to profesjonelle parter vil være annerledes enn mellom parter med en aktør som er sterkere enn den andre.

3.2 Lojalitetsplikten i kontraktsforhold

Det er ikke helt enkelt å presisere det nærmere innholdet i lojalitetsplikten. En vanlig tanke om lojalitetsplikten er at hver av partene tar hensyn til den andre kontrahentens interesser.¹⁷ Ved inngåelse av en kontrakt er det sågar en enighet om en eller flere spesifikke ting, lojalitetsplikten må likevel leses eksplisitt i kontrakten uten at det direkte fremgår av avtalen. Denne plikten forekommer både i forbrukerkontrakter og i kommersielle avtaler. Når man taler om lojalitetsplikten, gjelder det flere plikter som oppstår i kontraktsforholdet. Jo sterkere tilknytning partene har til hverandre, og hvor avhengighetsforholdet er gjensidig vil viktigheten av lojalitet være sterkere.¹⁸ Et viktig prinsipp i norsk kontraktsrett er at avtaler skal holdes («pacta sunt servanda»). Pacta sunt servanda-prinsippet vil også ha betydning for lojalitetsspørsmålet.

I vurderingen av hvilke handlinger som kan bli karakterisert som illojale vil det avhenges av hvilken type kontrakt det er snakk om. F.eks. går man i en butikk for å kjøpe et eple, vil ikke lojalitet være i tankene når man er i ferd med å inngå et kjøp. I den andre retningen vil en avtale mellom to aktører som driver med skipsrederi være av større økonomisk karakter og av det langvarige slaget, derfor vil lojalitetsplikten være enda større til syne i den type kontrakt. Det er ikke dermed sagt at man ved kjøp av et eple ikke kan forvente at den andre

---

¹⁷ Dalbak (2007) s.600

¹⁸ Nazarian (2007) s.31

part skal opptre illojalt ved å selge et dårlig eple hvor vedkommende har kunnskap om det. Problemstillingen for hvor grensene går vil i større grad vise seg i avtaler av større økonomisk karakter. Den vil også være mer fremtredende i kontrakter som bygger på personlig tillitt.¹⁹Ved å foreta en illojal handling i kontraktsforholdet, kan man ha begått et kontraktsbrudd med de virkninger som følger av det.

I Henriette Nazarian sin avhandling omtaler hun lojalitetsplikten som en «biforpliktelse innenfor kontraktsforholdet».²⁰ Denne formen for biforpliktelse er mest sannsynlig ikke nedskrevet i kontrakten. Partene må likevel i kontraktsforholdet være klar over at det finnes en ulovfestet lojalitetsplikt. Man kan ikke foreta seg handlinger som er illojale for deretter å påberope seg en anførsel om at det ikke var et punkt i kontrakten. Ved overtredelse av lojalitetsplikten kan man risikere å bli møtt med en rekke sanksjoner. I lovgivningen har det blitt fastslått en rekke misligholdsbeføyelser man kan påberope seg, som f.eks. retting, omlevering og heving etc. Den ulovfestede lojalitetsplikten vil også bli møtt med en del sanksjoner, dette avhenger av hvilke illojale handlinger som har blitt begått. Hvis den ene parten har foretatt en handling som i verste fall er en straffbar handling, kan brudd på lojalitetsplikten bli avgjort i en domstol med eventuelle straffesanksjoner. En av de mest vanlige bruddene, er brudd på opplysningsplikten. Brudd på denne plikten kan sanksjoneres med at avtalen blir ansett som ugyldig.²¹ Andre sanksjoner et brudd på lojalitetsplikten kan føre til er at avtalen fører til tap av rettigheter. Et eksempel på tap av rettigheter finner man i Rt.1998 s. 333 hvor kredittselskapet ikke ble ansett bundet av en avtale om gjeldsordning fordi alle relevante opplysninger var lagt frem.

Kommer den ulovfestede lojalitetsplikten til anvendelse i alle typer kontrakter? En del kontrakter har lojalitetsplikten blitt baket inn gjennom lovgivningen. Hvilke konkrete plikter den ulovfestede lojalitetsplikt gjør seg utslag i kan variere mellom ulike kontraktsområder.

---

¹⁹Woxholth (2006) s. 326.

²⁰ Teamet har også blitt behandlet i Jori Munukkas bok, Kontraktuell Lojalitetsplikt (2007)

²¹ Nazarian (2007) s. 55

Det beste eksemplet på det er forbrukerlovgivningen. Likevel blir den ulovfestede lojalitetsplikten påberopt i mange rettssaker. Det som skiller den ulovfestede og lovfestede lojalitetsplikten er rammene for hvilke plikter som omfattes av lojalitetsplikten. Et av de større problemene ved vurdering av hvilke vilkår som ligger innenfor den ulovfestede lojalitetsplikten, er valget mellom så mange ulike kontrakter og typetilfeller. Man må i vurderingen også ta i betraktningen hvem partene er og hvilken type kontrakt det handler om. Den enkelte kontrakt må vurderes konkret, og man må ta hensyn til de problemene som kan oppstå i det aktuelle kontraktsområdet.²²Hvilke grenser som fastsettes for en generell lojalitetsplikt i kontrakt er derfor vanskelig å bedømme. Det er ikke bare handlinger som kan bli karakterisert som et brudd på lojalitetsplikten, unnlaterse vil også kunne bli sett på som overtredelse av lojalitetsplikten. Vurderingen om hvorvidt en unnlattelse vil være et brudd, må sees på som en helhetlig forståelse av kontrakten. De konkrete omstendighetene vil avgjøre spørsmålet om brudd på lojalitetsplikten har forekommet. Et eksempel på en unnlattelse kan være at man lar være å opplyse om noe som kan være av viktighet for kontrakten. I kontraktsrettens verden bruker man ordet mislighold om et slikt forhold.

Hensynene bak lojalitetsplikten er flere. Det aller viktigste hensynet som allerede nevnt er å ivareta den andre parts interesser. Forutberegnelighet er et hensyn som gjør seg gjeldene i flere rettsområder, den spiller også en rolle for lojalitetsplikten. Dette hensynet er begrunnet i at partene må være klar over sin rettsstilling i det kontrakten inngås og videre i kontraktsforholdet.²³

Samfunnets syn på lojalitetsplikt er et annet hensyn som er viktig i kontraktsretten. Ved enkle kontrakter hvor man har forbrukere som en av partene, har man tiltro til at den profesjonelle aktør utviser lojalitet overfor den svakere part. Det vil stride mot folkets rettsfølelse dersom man kommer til et sterkt urimelig resultat. Mer om hensynene bak lojalitetsplikten vil komme senere i avhandlingen.

---

²² Nazarian (2007) s.35

²³ Dalbak (2007) s.600

Lojalitetsplikten blir også brukt som en faktor ved tolkning av kontrakter. Utgangspunktet ved tolkning av kontrakter er ordlyden og den naturlige språklige forståelsen. Ved tolkning av lojalitetsplikten bør målet være at man kommer til et resultat hvor det skal foreligge en gjensidig lojalitet der det ligger mest hensiktsmessig.

3.3 Lojalitetsprinsippet

Det er vanskelig å skille mellom lojalitetsprinsippet og lojalitetsplikten. På mange måter kan man si at lojalitetsplikten er et utslag av lojalitetsprinsippet. Prinsippet om lojalitet er nå en markant del av kontraktsretten. I Rt.2005 s. 268 fastslo Høyesterett at lojalitetsprinsippet kan ha innvirkning på tolkning av kontrakten. Lojalitetsprinsippet er en grunnnorm i norsk rett.²⁴ Dette prinsippet vil derfor ikke bare få anvendelse i kontraktsretten, men på veldig mange andre rettsområder også. Prinsippet om lojalitet er i først og fremst tatt i betraktning i henhold til handlinger som ikke skal bli sett på som umoralske eller ulovlige. Vurderingen av lojalitetspliktens grenser i kontraktsforhold vil nettopp bestå av hvilke handlinger som faller utenfor det alminnelige lojalitetskravet. Dette kan fremgå av både avtalen og lovgivningen. Utfordringen med lojalitetsprinsippet er dets vaghet. Det er vanskelig å konkretisere hva man legger i dette prinsippet.

Betydningen av lojalitetsprinsippets fremvekst kan ikke undervurderes. Jo større argumentasjonsvekt domstolene legger på dette prinsippet, jo større plass vil det få i kontraktsretten. En stor utfordring med lojalitetsprinsippet er at det ikke er fastslått i formell lovgivning og derfor kan det være et problem å fastslå hvilken vekt lojalitetsprinsippet skal gis. Det er likevel utbredt i juridisk teori, sedvane og rettspraksis. Forbrukerlovgivningen har vært en sterk faktor bak den økende fremveksten av lojalitetsprinsippet. Det vil bli vist i del fire at i

---

²⁴ Lojalitetsplikten, Advokat, dr. juris Kyrre Eggen, Norge

kontrakter mellom en kommersiell part og en forbruker vil det stilles strengere krav til lojalitet enn i rene kommersielle kontrakter.

Lojalitetsprinsippet i kontraktsforhold er flytende og dynamisk. Kravet til lojaliteten avhenger av hvilken type kontrakt man tar utgangspunkt i. Den vil forandre seg i utviklingen av ulike rettsområder og på det samfunnsmessige plan. Prinsippet er et vern av den andre parts berettigete forventninger. Kontraktstypen vil avgjøre mye av hvilke forventninger den andre part har. Hvilke hensyn som ligger bak lojalitetsprinsippet vil for det meste være de samme hensynene som er grunnlaget for lojalitetsplikten. Et sentralt hensyn bak lojalitetsprinsippet i kontraktsforhold er at kontrakten mellom to eller flere parter skal ha en viss balanse. Ved illojalitet så kan denne balansen endres til det negative for den ene part.²⁵

3.4 Behovet for lojalitetsplikten

Hvor stort er egentlig behovet for lojalitetsplikten og hva er kravene til den? Tidligere i avhandlingen har jeg gitt en innføring i hvilke hensyn som ligger bak lojalitetsplikten. Det aller viktigste behovet for å ha en lojalitetsplikt er nevnt mange ganger, at partenes interesser blir ivarettatt slik at de kan innrette seg etter avtalen. Avtalefriheten går ut på at partene selv er best egnet til å ivareta sine egne interesser, i så måte kan lojalitetsplikten sette en skranke for kontraktsfriheten. En viktig begrensning i avtalefriheten lojalitetsplikten bidrar til, er beskyttelsesmekanismen overfor den svakere part. Det ville vært svært vanskelig hvis den svakere part i alle avtaler måtte ivareta sin egne interesser. I forhold til profesjonelle parter så vil ikke den beskyttelsesmekanismen ha samme anvendelse.

I et kontraktsforhold kan det oppstå forstyrrelser som bidrar til at en part kanskje opptrer på en måte som går utover den andre part. Da vil partene sette seg ned å prøve å finne en rimelig løsning. Et viktig hensyn som har blitt diskutert i litteraturen er hensynet til forutberegn-

---

²⁵ Advokatfirmaet RUV (2007-2011)

nelighet. Torstein Eckhoff var av den oppfatning at «verdien av dette hensynet i en kontraktssituasjon er heller tvilsomt grunnet befolkningens små muligheter til å bli kjent med regelverket». Nils Nygaard på sin side påpekte at «regelverket var vanskelig tilgjengelig og at hensynets betydning har ulik vekt på ulike rettsområder». Eckhoff viste også til at argumentet litt for ofte blir «lagt vekt på uten noen nærmere undersøkelser om dets behov». Dette hensynet kan likevel gjøre seg gjeldene i kontraktsforhold, ved at partene kan forutberegne sin rettsstilling. Det kan føre til at man unngår konflikter som ellers ville ha oppstått.²⁶ Nazarian mener på sin side at lojalitetsprinsippet vil gi partene «god forutberegnelighet før konflikten har oppstått, og at det ikke alltid er behov for å gå til lovbestemmelser». Hvordan hensynet er ivaretatt for den svakere part kommer an på hvilken type kontrakt det er snakk om. De fleste avtalene som inngås er kjøpsavtaler, naturligvis vil det derfor variere hvor god kjennskap forbruker har til lovgivningen. I rettspraksis har mange parter påberopt seg forutberegneligheten i kontrakten. Hensynet til forutberegnelighet må bli brukt med omhu for å kunne sensurere avtaler.

Det er vanskelig å sette noen minstekrav til lojalitet i kontraktsforhold. Domstolene har ikke oppstilt noen generelle minstekrav som kan gjelde i alle type kontrakter. Hensynet til å kunne beskytte partenes beskyttelsesverdige forventninger er noe man vil finne i de aller fleste kontrakter. Ved kontrakt mellom en sterk og svak part, vil lojalitetsplikten gjelde strengere for den sterkere part for å kunne verne om den svakere part. I denne vurderingen spiller samfunnsaspektet en rolle, man vil miste tiltroen til kontraktslovgivningen dersom det ikke fantes beskyttelsesmekanismer. Et hensyn som er fremtredende er lojalitetspliktens verdibevarende og kostnadsbesparende effekt. Ved å opplyse tidlig om forstyrrelser under kontraktsforholdet, kan den andre part sette i gang tiltak som vil redusere eller avverge tap. Lojalitetsplikten vil ha en kostnadsbesparende effekt ved at man ikke trenger å regulere alle pliktene i kontrakten. Kostnadene rundt transaksjonene vil dermed gå ned. Behovet for kontrolltiltak vil også falle bort, man kan forvente at den andre part vil best mulig ivareta den andre parts interesser. Lojalitetsplikten kan også sees på som en rettesnor for å unngå

---

²⁶ Nazarian (2007) s. 180-181

konflikter eller å bidra til at konflikter ikke eskalerer. Opplysningsplikten er i denne sammenheng et viktig preventivt hensyn, som kan være med å bidra til å hjelpe med å minske antall konflikter.

3.5 Pliktene under et kontraktsforhold i forbindelse med lojalitetsplikten

Hvilke plikter har man under et kontraktsforhold og hvor kommer disse til uttrykk? Utgangspunktet for å fastsette hvilke plikter som gjelder under et kontraktsforhold er selvfølgelig avtalen og ordlyden i den. Man finner likevel mange lovregulerte plikter.²⁷ Lojalitetsplikten har bidratt til utviklingen av andre prinsipper som er essensielle i et kontraktsforhold, eksempelvis varslingsplikten, opplysningsplikten, tapsbegrensningsplikten og passivitetslæren. Tapsbegrensningsplikten har kommet til uttrykk gjennom en rekke bestemmelser.²⁸ I forarbeidene til forbrukerkjøpsloven Ot.prp.nr.44 (2001-2002) s. 200 er det sagt en del om tapsbegrensningsplikten:

«Bestemmelsen vil også gjelde i tilfeller hvor kjøperen har hatt utgifter til retting av salgsgjenstanden. Dersom kjøperen på egen hånd har fått rettet en gjenstand, er det ikke utelukket at han eller hun får dekket utgiftene til dette, selv om kostnadene kunne vært noe mindre dersom det var selgeren selv som sørget for rettingen. Avgjørende i slike tilfeller må være om tiltaket, da det ble iverksatt, fremsto som forsvarlig eller rimelig og fornuftig. Det må herunder tas hensyn til kjøperens behov for å få satt i verk det aktuelle tiltaket. Som regel bør kjøperen ha konsultert selgeren før han på egen hånd sørger for retting. Det er imidlertid ikke utelukket at kjøperen får dekket utgiftene sine selv om han ikke går frem slik. Det vil blant annet avhenge av hvor vanskelig det er å få tak i selgeren, og om det fremstår som tvilsomt hvilket handlingsalternativ som er det beste når en ser kjøperens og selgeren interesser i sammenheng».²⁹

---

²⁷ Haaskjold (2002) s. 225

²⁸ Kjøpslovens § 70, avhendingslovens § 7-2 og håndverkertjenesteloven § 30

²⁹ Advokatfirmaet RUV (2007-2011)

Selv om denne plikten har blitt lovfestet i en rekke bestemmelser, vil det alltid eksistere en ulovfestet tapsbegrensningsplikt. Det vil si i de tilfeller hvor den ene part misligholder sine forpliktelser, pålegges den andre part å gi et forsøke på å begrense tapet. Den vanligste avtalen som blir inngått er kjøpsavtalen. En avtale om kjøp pålegger både selger og kjøper en del plikter. Hovedforpliktelsene for selger er å kunne oppfylle med rett ting, altså salgsgjenstanden, til rett tid og sted.³⁰ Kjøperen forpliktelser er å kunne oppfylle med betaling og yte medvirkning for oppfyllelsen av kjøpet.³¹

I forbrukerkjøpslovens § 22 er det et vilkår om at selgers henvendelse inneholder en tidsfrist for når levering skal skje, hvis ikke vil forbrukers hevingskrav gå tapt ved passivitet.³² I dom av Rt.1992 s. 166 den såkalte «hjullaster-dommen» så har Høyesterett lagt til grunn et prinsipp om at forbrukeren etter den ulovfestede lojalitetsplikten kan miste hevingskravet der han har utvist klanderverdig passivitet. Denne saken omhandlet en kjøper som klaget over slitte dekk. Etter avtale med selger skulle han se om tilsvarende brukte dekk kunne skaffes. Da det ikke gikk ble de enig om et kjøp av andre dekk. Først etter flere måneder ble misligholdsbeføyelser gjort gjeldende. Høyesterett kom til at det uansett var reklamert for sent, men for ubestemt melding om kontraktsbrudd. «Noen uker var for mye i et næringskjøp».³³ Dette viser lojalitetsplikten påvirkning på læren om passivitet. Omsorgsplikten er en annen plikt som er et utslag av lojalitetsplikten. Et godt eksempel på denne finner du i håndverkertjenestelovens § 5. Denne bestemmelsen pålegger den profesjonelle part en omsorgsplikt overfor forbruker.

Av andre plikter som er utledet av lojalitetsplikten er opplysningsplikten en sentral plikt. Mange av de pliktene som er blitt inntatt i forskjellige lovbestemmelser vil du finne i flere standardkontrakter. En rekke kontrakter har uttrykkelig lagt inn en plikt om at partene opp-

---

³⁰ Hagstrøm (2005) s. 61

³¹ Hagstrøm (2005) s. 61

³² Martinussen (2010) s. 188

³³ Rt.1992. s.166

trer lojalt overfor hverandre. NF 07 er eksempel på en kontrakt hvor en slik bestemmelse er inntatt i kontrakten. I artikkel 6 i denne kontrakten er det pålagt en undersøkelses og varslingsplikt for partene men med gitte krav. En slik varslingsplikt er velkjent i norsk kontraktsrett og var allerede blitt fastsatt av Høyesterett i en dom av Rt.1938 s. 602, den såkalte «Blårev-dommen». Et norsk selskap hadde avtalt salg av blårev fra New York høsten 1930 til Norge. Det skulle sendes via Sverige til Norge, men ble nektet innført i Sverige da det var sykdomsinfisert. Selger valgte å ikke varsle om dette, vel vitende om at kjøper ville ha avvist partiet hvis han hadde blitt opplyst om de forholdene som forelå. Kjøper pådro seg derfor ekstra utgifter ved transportering av partiet til Norge, og krevde erstatning for de utgiftene. Høyesterett kom til at selger hadde optrådt uaktsom og i strid med den lojale opptreden man krever av en kontraktspart. De ble derfor dømt til å betale ekstraavgiftene kjøper hadde pådratt seg ved transporteringen.³⁴

3.6 Lojalitetspliktens forhold til avtalelovens §§ 33 og 36

3.6.1 Avtalelovens § 33

Avtalelovens § 33 lyder slik: *«Selv om en viljeserklæring ellers maatte ansees for gyldig, binder den ikke den, som har avgitt den, hvis det paa grund av omstændigheter, som forelaa, da den anden part fik kundskap om erklæringen, og som det maa antages, at han kjendte til, vilde stride mot redelighet eller god tro, om han gjorde erklæringen gjældende.»*

Formålet bak denne bestemmelsen er å gjøre dispositive utsagn ugyldige dersom det ville uredelig av den ene part å gjøre dem gjeldende. Det sentrale vilkåret for å sette avtalen til side i § 33 er at det vil stride mot god tro og redelighet å gjøre avtalen gjeldene. Lovens

---

³⁴ Rt.1938 s.602

forarbeider slår fast at ikke alle tilfellene som faller innunder bestemmelsen kan gjøres ugyldige, men at den vage formuleringen skulle gi domstolene spillerom for å sette avtaler til side.³⁵I en tidligere omtalt dom Rt.1984 s. 28 viser Høyesterett til at kausjonserklæringen er ugyldig etter § 33, men at den i alle fall rammes av den ulovfestede lojalitetsplikten. Det viser det nære forholdet mellom denne lovbestemmelsen og lojalitetsplikten, men at lojalitetsplikten har en videre selvstendig ugyldighetsgrunnlag. Høyesterett har fulgt opp den linja i dommer av Rt.1995 s. 1460 og Rt.2005 s. 1487. §33 blir ofte sett på som en lovbestemt lojalitetsplikt, men at vurderingen etter den ulovfestede plikten vil være strengere. Det vil si at § 33 vil bare ramme avtaler som også ville ha vært ugyldig etter den ulovfestede lojalitetsplikten. Spørsmålet man kan stille seg da er om hvorvidt det er behov for § 33, eller om den har utspilt sin rolle. Nazarian mener likevel at det er positivt å ha et lovfestet uttrykk for lojalitetsplikten. Og at den vil være særdeles viktig for opplysningsplikten.³⁶

Det hviler en opplysningsplikt etter denne bestemmelsen, men den vil bli supplert med de ulovfestede reglene om opplysningsplikt som også kan medføre ugyldighet. Lojalitetsprinsippet vil dekke flere viktige plikter i kontraktsforhold enn det § 33 gjør. Lojalitetsprinsippet vil derfor ha større rekkevidde. Bestemmelsens anvendelsesområde har i Høyesterett vært berørt i en rekke saker hvor partene har hatt et ujevnt styrkeforhold.³⁷Det finnes dog dommer i lavere instanser med parter i kommersielle forhold hvor denne bestemmelsen har vært relevant.

Behovet for denne bestemmelsen er ikke så stort etter at det har blitt utviklet ulovfestede regler rundt ugyldighet med samme funksjon. Men den lovbestemte ugyldighetsbestemmelsen og de ulovfestede reglene vil være gode støtteargumenter til hverandre. Hagstrøm mener at forholdet mellom ugyldighetsregelen i avtalelovens § 33 og kontraktsrettslige regler om opplysningsplikt viser at mislighold ikke er «ubetinget klar». Det må likevel an-

---

³⁵ Hov (2009) Kapittel 2

³⁶ Nazarian (2007) s. 71

³⁷ Woxholth (2010), s.103

tas at prinsippene for opplysningsplikt i disse regelsettene må i hovedtrekk sies å være sammenfallende.³⁸

3.6.2 Avtalelovens § 36

Avtalelovens § 36 lyder slik:

«En avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. Det samme gjelder ensidig bindende disposisjoner.

Ved avgjørelsen tas hensyn ikke bare til avtalens innhold, partenes stilling og forholdene ved avtalens inngåelse, men også til senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig.

Reglene i første og annet ledd gjelder tilsvarende når det ville virke urimelig å gjøre gjeldende handelsbruk eller annen kontraktrettslig sedvane.»

Avtalelovens § 36 ses på som et utslag av alminnelige kontraktsrettslige prinsipper. Forholdet mellom denne lovbestemmelsen og lojalitetsplikten er ikke helt klar. § 36 retter seg mot innholdet i avtalen, mens lojalitetsplikten omhandler partenes krav til lojal opptreden under avtalen. Bestemmelsen blir ofte sett på som en rimelighetsvurdering av den konkrete avtale. Lojalitetsplikten har også blitt brukt som et grunnlag for endring eller supplerings av avtaler. Forarbeidene, teori og rettspraksis har fremhevet at lojalitet er et hensyn som kan tas med i rimelighetsvurderingen etter § 36.³⁹ Bestemmelsen vil ikke ramme alle tilfellene hvor lojalitetsplikten kan være aktuell. Nazarian mener at bestemmelsen retter seg mot virkningen av partenes adferd, mens lojalitetsplikten retter seg mot adferden i seg selv. I saker mellom to sterke parter, skal det mye til at avtalen settes til side gjennom rimelighetsvurderingen. Høyesterett sier i dom av Rt.1992 s. 922, «dersom begge parter er profe-

---

³⁸ Hagstrøm (2003) s.136

³⁹ Dalbak (2007) s. 607

sjonelle og ressurssterke, skal det normalt svært mye til for at avtalen i seg selv blir ansett som urimelig».

4 Lojalitetspliktens grenser i utvalgte kontraktstyper

4.1 Den videre fremstilling

I den videre fremstillingen skal jeg drøfte lojalitetspliktens grenser gjennom utvalgte kontraktstyper, formålet med en slik drøftelse er å kunne se både likheter og forskjeller i ulike typer kontrakter og lojalitetspliktens rolle i dem. Den videre fremstillingen vil også inneholde en drøftelse av om hvorvidt det er mulig å fastsette en generell grense for lojalitetsplikt i kontraktsforhold og vise til enkelte type kontrakter for vurdering av vilkårene som oppstilles. Kontraktene jeg skal vurdere er som skrevet tidligere i avhandlingen forbrukeravtaler, kommersielle avtaler og forsikringsavtaler. Bakgrunnen for valget av disse kontraktene, er ulikhetene mellom dem, og problemstillinger rundt lojalitetsplikten i disse kontraktene har vært oppe til behandling i domstolene.

Lojalitetsplikten grenser i kontraktsforhold varierer av hvilke typer kontrakter vi taler om. Forbrukeravtaler er en avtale mellom parter som ikke er helt jevnbyrdige i motsetning til kommersielle avtaler hvor de fleste avtalene vil være mellom jevnbyrdige aktører. Likheten mellom disse avtalene vil være at de ikke er begrenset til spesielle livsområder. Forsikringsavtaler er mer en spesialavtale, som både kan inngås av forbrukere og kommersielle aktører.

4.2 Forbrukeravtaler

En forbrukeravtale inngås mellom en forbruker og en profesjonell part. Den vanligste avtalen som inngås er kjøpsavtaler. I lovgivningen er det utviklet lover som skal beskytte forbrukerens interesse overfor den profesjonelle part. Det finnes derfor preseptoriske bestemmelser som et beskyttelsesvern for forbruker, dog er det avtalefrihet med hensyn til varen eller tjenestens egenskaper.⁴⁰ Forbrukeren er som regel den svakere part, og som hovedregel er det fysiske personer som blir regnet som forbruker. Kjøpet skal gjelde for private formål. Det vil si at det ikke kan være kjøp som gjøres i næring. Dette vil ikke bli ansett som forbrukeravtaler. Avtaler mellom to private parter vil heller ikke bli sett på som en forbrukeravtale.

I dagens samfunn finnes det muligheter for kjøp utenfor fast utsalgssted, for eksempel kjøp på internett. Derfor er angrerettloven til for å reversere kjøpet dersom man angrer. Forbrukerkjøpsloven av 21. juni 2002 nr.34 skal regulere kontrakten mellom en forbruker og en som driver i næring ved kjøp av løsøreting og andre formuesgoder. Avhendingsloven regulerer forbrukerkjøp av boliger, mens kjøpsloven regulerer de kjøpene som ikke omfattes av de lovene nevnt ovenfor. Det vil si kjøp mellom to næringsdrivende eller private personer.⁴¹ I forbrukerkjøp er de sentrale forpliktelsene for selger å kunne oppfylle med rett ting som er salgsgjenstanden, til rett tid og sted. Kjøperen forpliktelser er å kunne oppfylle med betaling og yte medvirkning ved oppfyllelsen av kjøpet. Alle disse pliktene er utslag av den alminnelige lojalitetsplikten i kontraktsforhold.

En sentral lovfestet bestemmelse som kan sies å være bygd på lojalitetsplikten er frarådningsplikten etter finansavtalelovens § 47. Bestemmelser om frarådningsplikt finnes også i

---

⁴⁰ Giertsen (2012) s.122

⁴¹ Martinussen (2010) s.15

håndverktjenesteloven § 7 og bustadoppføringslova § 8.⁴² Man forbinder ordet frarådning med lojalitet, både på godt og vondt. Det finnes rettspraksis som har omhandlet tematikken rundt § 47 i finansavtaleloven. Avtalelovens §§ 33 og 36 har også vært sentrale i rettsavgjørelser som omhandler denne problemstillingen.

Av nyere praksis har vi den mest kjente avgjørelsen HR-2013-00642-S, den såkalte Røeggen-dommen. Saken gjaldt gyldigheten av avtaler mellom en bank og en kunde om investeringer i to aksjeindeksobligasjoner. Høyesterett uttalte i denne saken:

«A var en ikke-profesjonell investor. Det var banken som tok kontakt med ham og foreslo investering i produktene. Bankens informasjonsplikt må da – også i 2000 – bedømmes strengt. Det innebærer ikke et krav om at alle tenkelige situasjoner skal beskrives. Men ved salg av risikopregede og komplekse produkter til ikke-profesjonelle investorer, må banken forsikre seg om at kunden forstår innholdet i den handelen han begir seg inn på, og ikke gi misvisende eller feilaktige opplysninger om viktige forhold av betydning for investeringsbeslutningen. I Fokus Bank-dommen er kravet til informasjon presisert slik i avsnitt 51 og 52: «Banken pliktet å gi de nødvendige opplysninger om det finansielle produktet, blant annet i lys av kundens investeringserfaring. Blant de nødvendige opplysninger må opplysninger om den risiko som er forbundet med en investering, inngå, jf. Rt. 2000 side 679 på side 688. ...⁴³.... Det følger av avtaleloven § 36 at rettsvirkningen av at det vil virke urimelig eller stride mot god forretningsskikk å gjøre avtalen gjeldende, er at avtalen "helt eller delvis settes til side eller endres». Banken har anført at det bare kan være aktuelt med en delvis revisjon for å gjenopprette balansen i avtaleforholdet og har videre pekt på at bankens ytelse allerede er levert og ikke kan tilbakeføres. Jeg har kommet til at rettsvirkningen i vår sak må bli at avtalene settes til side i sin helhet. Avgjørende i så måte er at jeg har lagt til grunn at A ikke ville ha inngått avtalene om han hadde fått tilstrekkelig nøktern og korrekt informasjon om avtaleforholdet. Resultatet må da bli at avtalene settes til side,

---

⁴² NOU 2007: 5, Frarådningsplikt i kredittkjøp

⁴³ Rt.2013 s. 642

og at A får tilbakeført sin del av ytelsen, det vil si det beløp han innbetalte banken i løpet av avtalenes løpetid. Beløpet er av partene beregnet til 230 000 kroner».

Avtalen ble ansett som ugyldig etter avtalelovens § 36. Forbrukerrådet har ment at denne dommen har prinsipiell betydning og kan få følger for 2000 lignende saker. Selve essensen i lojalitetsplikten blir satt på prøve i denne saken, og § 36 blir brukt som grunnlag for å sette avtalen til side. Den ville også antagelig ha blitt satt til side i henhold til den ulovfestede lojalitetsplikten.

Forarbeidene til finansavtalelovens § 47 uttaler at som den profesjonelle part, i dette tilfellet bankinstitusjoner forutsettes å ha kunnskap og erfaringer på dette området. I Rt.2003 s. 1252 kom Høyesterett til et annet resultat. Spørsmålet i denne saken var om banken hadde latt være å oppfylle frarådningsplikten i forbindelse med et låneopptak. Vurderingen måtte skje etter de reglene som var før Finansavtaleloven av 1999 trådte i kraft. I vurderingen skulle domstolen ta stilling til om låntaker måtte vurdere sin egen betalingsevne, og om det gikk utover han selv hvis han tok feil. Høyesterett viste til Rt.1959 s. 1408. Den påpekte at utviklingen fra 1959 frem til nå, var at forbrukervernet hadde blitt mye sterkere og viktigheten av lojalitet og samarbeid var mye sterkere enn tidligere. Likevel kom Høyesterett i denne saken at låntaker måtte vurdere sin egen betalingsevne, og at avtalen ikke kunne settes til side i medhold av § 36.⁴⁴

Ved forbrukerkjøp reguleres opplysningsplikten i §§ 16 og 17 i forbrukerkjøpsloven. Opplysningsplikten blir sett på som en av flere bestemmelser i forbrukerkjøpsloven som er en del av den alminnelige lojalitetsplikten. Kjøper har i vesentlig grad rett til å til å få opplysninger om gjenstanden som vil virke inn på kjøpet. Av lojalitetshensyn skal man ikke tie om opplysninger som man vet kan føre til at kjøpsavtalen blir stanset. Hagstrøm sier at «alminnelig kontraktsrettslige prinsipper har blitt utviklet i et samspill med lovgivning, rettspraksis, teori og sedvane». De kan derfor kunne utfylle partenes avtale og lovgivningen

---

⁴⁴ Rt.2003 s. 1252

generelt.⁴⁵ Dette vil derfor gjelde i stor grad lojalitetsplikten. Grensene for når opplysningsplikten er brutt har blitt tatt opp til behandling i Høyesterett. Selgers opplysningsplikt følger av forbrukerkjøpslovens § 16 første ledd, litra b. Salgsgjenstanden vil ha en mangel, dersom selgeren ved kjøpsavtalen har forsømt å opplyse om forhold eller egenskaper ved tingen som han burde ha kjent, som forbrukeren hadde regnet med å få. Og at denne unnlatelsen av å opplyse om dette forholdet kunne hatt en innvirkning på kjøpet av gjenstanden. Dette er en spesifikk bestemmelse for vernet av forbrukeren mot selgers handlemåte. Ivaretagelsen av kjøperens interesser i denne sammenheng vil ikke overholdes ved overtredelse av denne bestemmelsen. Ved en vurdering etter den alminnelige kjøpsloven § 18 som er en tilsvarende bestemmelse uttalte Høyesterett i Rt.2005 s. 257:

«Forutsetningen for at de uriktige opplysningene skal gi grunnlag for mangelsbeføyelser, er at de antas å ha innvirket på kjøpet. Denne formuleringen viser at beviskravet for at opplysningene har innvirket på kjøpet ikke er særlig strengt. Etter min mening er også dette vilkåret oppfylt. A har forklart at hun før kjøpet vurderte forskjellige maskiner for lysbehandling, og at hun valgte E fordi den kunne behandle alle hårtyper- noe som ifølge B var unikt på området. At maskinen hadde betydelige begrensninger i så måte, var noe hun ikke forstod».

Forbrukerkjøpsloven er i tillegg ufravikelig og det kan derfor bare avtales betingelser som er gunstigere for forbrukere enn det som følger av forbrukerkjøpsloven, jfr. fkl. § 3. I § 16 tredje ledd stilles det også krav til aktsomhetsvurderingen for forbrukeren. Det vises til at forbrukeren ikke kan gjøre gjeldene mangler som forbruker visste om eller burde ha visst om på kjøpstidspunktet.

§ 17. Ting solgt «som den er». Auksjonssalg: Denne bestemmelsen gir mulighet for selger å selge gjenstand som den. Det er likevel visse opplysninger som ikke kan fritta selger fra ansvar ved mangelsbeføyelser. *«a) når tingen er i dårligere stand enn forbrukeren med*

---

⁴⁵ Hagstrøm (2005) s.22

rimelighet hadde grunn til å forvente på bakgrunn av forbeholdet, kjøpesummens størrelse og forholdene ellers, eller,

b) når det foreligger forhold som nevnt i § 16 første ledd bokstav b eller c.

Lovgivers formål bak opplysningspliktene i forbrukerkjøpsloven er at kjøper skal få så mye som mulig informasjon til å kunne vurdere om varen er tilpasset hans behov.⁴⁶

Etter § 15 i forbrukerkjøpsloven så skal tingen være i samsvar med de krav til art, mengde, kvalitet, andre egenskaper og innpakning som følger av avtalen. Roald Martinussen sier at i forbrukerkjøp så er det selgeren gjennom sin faglige overlegenhet som har et «særlig ansvar» for å sørge for at forbrukeren skal ha et så godt informasjonsgrunnlag som mulig. Han peker på årsaker som «samfunnsøkonomiske årsaker, det moderne samfunnets problem med søppelhåndtering, og at kontraktspartene gjennom sin avtale har interesse i å redusere sjansene for tap og skuffelser».⁴⁷

Lov om håndverkertjenester m.m for forbrukere [håndverkertjenesteloven] av 16. juni 1989 nr. 63 regulerer forholdet mellom håndverker og forbruker. «1) Loven gjelder avtaler eller oppdrag om bestemte tjenester (reparasjoner, vedlikehold, installasjoner, ombygging m.m.) som inngås mellom tjenesteytere i deres næringsvirksomhet og forbrukere.» Denne loven kan heller ikke fravikes, hvis det ikke avtales betingelser som er gunstigere enn det som følger av loven, jfr. § 3. Lojalitetsplikten etter denne loven ligger etter håndverkertjenesteloven hos den profesjonelle part. I denne sammenhengen vil det bli håndverkeren. Den mest sentrale bestemmelsen for den alminnelige lojalitetsplikt er § 5. I første ledd finner man en pålagt omsorgsplikt for håndverker av forbrukerens interesser. Den viser et strengt ansvar for den profesjonelle part om å ta hensyn til forbrukerens mulige manglende fagkunnskap. Tredje ledd beskytter forbruker også mot at håndverkeren skal utføre tjenesten

---

⁴⁶ NOU 2007: 5, Frarådningsplikt i kredittkjøp

⁴⁷ Martinussen (2010) s. 15

på en dyr måte. Lovgiver har i denne bestemmelsen også lagt inn et ekstra beskyttelses-skjold, ved mulig forsømmelse kan prisen reduseres. Det er likevel lagt inn mulighet for den profesjonelle part å kunne avtale annen pris med forbruker.

Håndverkeren har etter § 7 i håndverkertjenesteloven en frarådningsplikt overfor forbruker ved misforhold i prisen mellom reparert ting og reparasjonskostnadene. Begrunnelsen for frarådningsplikten finner vi i Ot.prp.nr.29 (1988-1989) s. 27:

«En praktisk side ved tjenesteyterens alminnelige plikt til omsorg og til å samrå seg med forbrukeren, er at han bør orientere og eventuelt frarå forbrukeren å la utføre tjenester som han som fagmann ser at forbrukeren ikke vil være tjent med. Dette kan vise seg både før det inngås avtale, etter avtaleinngåelsen men før utføringen er påbegynt, og under arbeidets gang. I siste fall vil det naturlige være at tjenesteyteren kontakter forbrukeren og eventuelt stanser arbeidet i påvente av nærmere beskjed. Hvor frarådningsplikten først oppstår etter at avtale er inngått, henger pliktens praktiske betydning nært sammen med hvilke regler som gis om forbrukerens avbestillingsrett. Om tjenesteyteren ikke oppfyller sin frarådningsplikt, bør dette få konsekvenser for vederlaget».

Dersom håndverkeren har unnlatt frarådningsplikt kan han i utgangspunktet ikke ta betalt for den tjenesten han skulle ha frarådet, jf. hvtjl § 8. Det følger videre av denne bestemmelsens vilkår at tjenesteyteren får ikke betalt, hvis forbruker hadde latt være å bestille eller avbestille tjenesten. Disse eksemplene viser hvor godt beskyttet forbrukeren er i en avtale med en håndverker. En profesjonell part må trå varsomt for ikke å overskride grensene for lojalitetsplikten.

En av de største avtalene en forbruker inngår er en avtale om ny bolig. Disse avtalene blir i hovedsak regulert av Lov av 3.juli 1992 nr. 93 om avhending av fast eiendom (heretter kalt avhendingsloven) og Lov av 13. juni 1997 nr. 42 om avtaler med forbruker om oppføring

av ny bolig (heretter kalt bustadoppføringsloven), den gjelder forbrukeravtaler om nye boliger som den næringsdrivende ikke er ferdig med på avtaletidspunktet.⁴⁸

Etter bustadoppføringsloven § 2 er det en forbrukeravtale «*dersom avtalen gjeld bustad hovudsakleg til personlig bruk for oppdragsgjevaren med familie, husstand eller omgangskrins*». Ved inngåelsen av en avtale er utgangspunktet at begge parter skal tjene på dette. Inngåelsen av en avtale om ny bolig, vil den næringsdrivende være den profesjonelle part. Forbruker vil i en slik stilling mulig ha manglende fagkunnskap, i likhet med håndverker-tjenester. Derfor er det ekstra viktig for tjenesteutøveren å holde sin opplysningsplikt. I bustadoppføringsloven så er det lovfestet en plikt til å gi og veiledning og ivareta interessene til forbruker, jfr. bustadoppføringsloven § 7. Det finnes ingen tilsvarende bestemmelse i avhendingsloven. En slik avtale er av større økonomisk karakter, og derfor er det viktig at tjenesteyteren ivaretar forbrukerens ønsker. Dette kan være så enkelt som å gi konkrete råd om materialer som kan være best egnet for forbrukerens ønsker og behov. Brudd på denne bestemmelsen kan utgjøre en mangel etter § 25. Gjennom en slik prosess vil det være naturlig for forbruker å stille en del spørsmål som bare fagpersonen kan svare på.⁴⁹ I likhet med håndverkertjenesteloven finner man også en frarådingsplikt i § 8. Hvis den næringsdrivende gjennom sin fagkunnskap ser at dette er en avtale som forbrukeren ikke er tjent med, skal han opplyse om dette. Bestemmelsen er et supplement til den ulovfestede lojalitetsplikten. Bustadoppføringsloven er bare en videreføring av forbrukervernet som er blitt utviklet gjennom forbrukerlovgivningen. Entreprenøren som i dette tilfellet er fagpersonen som skal bygge videre på andres arbeid, må si fra dersom han finner feil ved underlaget som han ser eller burde ha sett.⁵⁰

Forbrukeren har også plikter han må overholde i forhold til entreprenøren, den aller viktigste er å betale vederlaget entreprenøren har krav på. I tilfeller hvor man ikke har avtalt pris,

---

⁴⁸ Lilleholt (2001) s. 1

⁴⁹ Lilleholt (2001) s.40

⁵⁰ Wefling (2012) s. 33

skal forbrukeren betale vederlag som dekker nødvendige kostander og et rimelig overslag. Forbrukeren må oppfylle de forpliktelsene partene har blitt enige om i avtalen. Agder lagmannsrett dom av 12.12.2006 gjaldt setningsskader.⁵¹I denne dommen kom retten til at entreprenøren ikke hadde overholdt sine plikter etter §§ 7 og 8 i bustadoppføringsloven. Den uttalte videre:

«Lagmannsretten er etter dette kommet til at Sørensen Maskin AS ikke har oppfylt sitt ansvar i henhold til bustadoppføringslova § 7, jf. § 8, og at Sørensen Maskin AS kan bebreides for dette, dels fordi firmaet ikke selv gjorde grundigere undersøkelser før grunnarbeidene ble igangsatt, dels at firmaet ikke rådet Todal til å la en geoteknisk sakkyndig vurdere forholdene før oppfylling av tomte. Boligen fikk setningsskader, noe som er en mangel i bustadoppføringslovas forstand, jf. lovens § 25. Bustadoppføringslova § 35 første ledd første punktum gir forbrukeren krav på erstatning uten at det foreligger skyld på entreprenørens side. Når det som angitt ovenfor er påvist uaktsomhet fra entreprenørens side, er det ikke tvilsomt at Todal har krav på erstatning. Det er ikke bestridt at det foreligger årsakssammenheng og heller ikke at i alle fall deler av tapet er en påregnelig følge av de feil som er begått.»

4.2.1 Lojalitetspliktens grenser i forbrukeravtaler

Lojalitetsplikten er meget streng i forbrukeravtaler. Gjennom de senere årene så har lovgivningen styrket forbrukervernet og av prinsipper som er inspirert av lojalitetsprinsippet. Den profesjonelle part skal ivareta forbrukerens interesser på grunn av sin sterke posisjon som fagperson. Forbruker må likevel yte de lovfestede og kontraktsfestede pliktene som følger av avtalen. Tapsbegrensningsplikt, opplysningsplikt, veilednings og frarådingsplikt er eksempler på lovfestede plikter som er et utslag av den alminnelige lojalitetsplikten. Generelle grenser for når man har overskredet lojalitetsplikten og når man er innenfor vil variere fra hvilken type forbrukeravtale man inngår. I mange forbrukeravtaler er ikke lojalitets-

---

⁵¹ LA-2005-17689

plikt noe man har i tankene ved inngåelsen av den, i type enkle kjøpsavtaler som kjøp av en tyggegummipakke i en kiosk. Men ved andre store avtaler som eksempelvis bilkjøp av en forhandler, må den profesjonelle part opptre lojalt overfor den andre kontraktspart. Vi har sett ulike eksempler på hvordan domstolene har håndtert spørsmålet om lojalitetsplikt i forbrukerforhold. Alt fra veiledningsplikt i avtaler om bankprodukter til avtaler om oppføring av ny bolig. Den profesjonelle part i en forbrukeravtale er pålagt en streng lojalitetsplikt, det medfører ikke at forbrukeren slipper unna noe form for krav til lojal oppreden.

Frarådningsplikten er med på å beskytte forbrukeren mot å ta avgjørelser som potensielt kan være skadelige og som tjenesteyteren enten har eller burde hatt kunnskap om. Den er et utslag av den alminnelige lojalitetsplikten. Gjennom denne plikten har lovgiver fastsatt grensene ved en lovbestemt form for lojalitetsplikt. Ved overholdelse av for eksempel finansavtalelovens § 47 så vil man ikke overskride grensen. I en tidligere dom omtalt i denne oppgaven Rt.2003 s. 1252 var det nettopp et slikt tilfelle. Forbrukeren er i tillegg beskyttet av den ulovfestede lojalitetsplikten. Dette fremgår av forarbeidene: «På områder hvor det ikke er lovfestet en særlig regel om frarådningsplikt, kan det ved vurderingen av om manglende frarådning skal føre til at en avtale skal settes til side eller lempes, ses hen til de alminnelige ulovfestede regler om lojalitetsplikt i kontraktsforhold.»⁵² Lojalitetsplikten er ufravikelig i slike avtaler.

Den nedre grensen for lojalitetsplikten i forbrukeravtaler går meget sterkt i favør forbruker. Utviklingen av forbrukervernet er nok det sterkeste hensynet for at lojalitetsplikten er så streng mot den profesjonelle part. Morten Balterzen direktør i Finanstilsynet kritiserte investeringsrådgivere i en kronikk publisert i Dagens Næringsliv 5. mars 2012.⁵³ «Forbrukervernet favner vidt. Solide og likvide finansinstitusjoner og velfungerende finansmarkeder er grunnleggende forbrukerinteresser, både for fellesskapet og for enkeltmennesker. Samti-

---

⁵² NOU 2007: 5, Frarådningsplikt i kredittkjøp

⁵³ Balterzen, (2012)

dig er det viktig at forbrukere har et godt vern ved kjøp og salg av finansprodukter og eiendom, og at de kan basere sine beslutninger på god opplysning og uhildet råd.»

I denne kronikken viser han til at en gjennom rekke tilsyn har Finanstilsynet avdekket flere tilfeller av grove og systematiske brudd på lovens krav til god forretningsskikk overfor kundene. Overholdelse av lojalitetsplikten er ikke alltid hovedprioritet for noen instanser, og gjennom disse tilsynene virker det som at man har et reelt problem med verdipapir og bankinstitusjoners holdning overfor forbrukere. Konsekvensen av brudd på lojalitetsplikten vil variere fra hvilken bransje man er i. Røeggen-saken viser til alvorlige konsekvenser for DNB gjennom erstatningsutbetalingen. Forbruker må likevel ikke kunne nektes å kjøpe produkter med høy risiko. Lojalitetsplikten strekker seg bare til at tjenesteyteren skal fraråde forbrukeren. Dersom man selv velger likevel å gå imot tjenesteyterens råd, kan ikke han lastes for det, og derav vil det ikke foreligge brudd på lojalitetsplikten. Den profesjonelle part må i et kontraktsforhold være påpasselig på å gi rikelig med opplysninger til forbruker.

§ 33 i avtaleloven har spilt en sentral rolle i forhold til de senere utviklede lovbestemmelsene om opplysningsplikt. Grensen for når det foreligger opplysningsplikt og i hvilken sammenheng kan være vanskelig å trekke. Selger trenger ikke å opplyse om at en vare kan kjøpes rimeligere hos en konkurrent, dette er noe forbruker må kunne undersøke selv. I et slikt tilfelle ville jo ikke ha forbrukeren inngått denne avtalen, dersom han hadde hatt opplysninger om at det var mulighet for å kunne kjøpe dette produktet billigere et annet sted. Lovgivers formål har ikke vært at slike tilfeller skal rammes av den profesjonelle parts opplysningsplikt.⁵⁴ Opplysningsplikten må stå i forhold med forbrukerens berettigete forventninger om selgers fagkunnskap. Priskunnskap hos konkurrenter vil derfor falle utenfor lojalitetsplikten.

Det har tidligere blitt vist til hvtjl. § 5, som viser omsorgsplikten håndverker har. Han skal «vareta forbrukerens interesser med tilbørlig omsorg». En konsekvens av denne omsorgs-

---

⁵⁴ Woxholth (2010) s. 103

plikten er at den tjenesteytende har en veiledningsplikt ved ytelsen. Hvis forbrukeren velger å ikke bruke en fagmann, så kan denne omsorgsplikten bli noe annerledes.⁵⁵ I Rt.1972 s. 449 er det fastslått at tjenesteyteren ikke plikter å opplyse om åpenbare mangler og feil som forbrukeren burde være klar over. Selv om denne dommen gjaldt entreprise, vil den aktuelle også gjelde for håndverkertjenester. Opplysnings og veiledningsplikten for tjenesteytere er derfor ikke absolutt. Det vil derfor være opplysninger som forbrukeren må kunne regne med å ha kunnskap til, selv om han ikke er en fagperson. Den absolutte opplysningsplikten eksisterer ikke i forbrukeravtaler, selv en fagperson kan ikke beskytte seg mot alt som kan gå galt i en avtale. Hagstrøm sier at dersom en avtalebestemmelse legger avgjørelser av en viss viktighet i avtaleforholdet ensidig i den ene avtalepartens hånd, synes det å være klart at den lett må bli ansett som «urimelig».⁵⁶

Undersøkelsesplikten for en kjøper i et forbrukerkjøp er svekket i sammenligning med den alminnelige kjøpslovgivningen. Forbruker kan ikke gjøre gjeldende mangel som han visste eller måtte ha visst forelå ved avtaleinngåelsen, jf. forbrukerkjøpsloven § 16 tredje ledd. Det foreligger likevel ikke bestemmelser som særskilt oppfordrer til en undersøkelse av produktet, men det foreligger en mulighet likevel for at kjøper kan bli ansvarlig for mangler som han burde ha oppdaget.⁵⁷ Man ser klare skiller for hvor streng lojalitetsplikten er for den tjenesteytende i motsetning til forbrukeren. Forbrukerens lojalitetsplikt kan eksemplifiseres av reklamasjonsplikten de har i forbrukerlovgivningen.⁵⁸

Lojalitetspliktens rolle i forbrukerforhold vil i de aller fleste tilfellene oppstå i svikt med informasjons og opplysningsplikten. Den kontraktsrettslige lovgivningen er det bare opplysningsplikt om «vesentlige forhold».⁵⁹ Hagstrøm sier at en slik plikt bare strekker seg til

---

⁵⁵ § 22. Reklamasjon. Lov om håndverkertjenester

⁵⁶ Hagstrøm (2003) s. 74

⁵⁷ Advokatfirmaet RUV (2007-2011)

⁵⁸ Hagstrøm (2003) s. 142

⁵⁹ Hagstrøm (2003) s. 142

opplysninger som parten har «grunn til regne med å få». Han viser videre til en høyesterettsdom av Rt.1959 s. 1172. I denne saken strakk opplysningsplikten seg utover de rene kjensgjerningene. Saken gjaldt et erstatningskrav mot en advokat for medvirkning som mellommann til overdragelsen av en andel i noen vinagenturer, som i ettertid viste seg å være verdiløse. Kjøperen fikk medhold av Høyesterett, som fant at advokaten etter forholdene pliktet å gi et tydelig tegn om at det kan være grunn til nøyere undersøkelse.

Hvilke handlinger faller innenfor den alminnelige lojalitetsplikten? Hvor langt må den profesjonelle part strekke for å ivareta forbrukerens interesser? En konklusjon man kan treffe er at lojalitetsplikten i aller størst grad gjelder den tjenesteytende part. Det er likevel ikke alle handlinger som kan påvirke forbruker i negativ retning som kan anses som et brudd på lojalitetsplikten. Tjenesteyteren har en økonomisk interesse i en forbrukeravtale. Hvis du går i en elektronikkbutikk med en klar ide om hvilken vare du skal kjøpe, vil det ikke stride mot lojalitetsplikten dersom selger velger å anbefale en annen vare og du tilslutt ender opp med en avtale om kjøp av dette produktet. Et brudd på lojalitetsplikten ville vært typisk at selger hadde lurt forbruker til å kjøpe et produkt som er vesentlig dårligere enn det som var avtalt.

4.3 Kommersielle avtaler

Hva er en kommersiell avtale? En kommersiell avtale blir sett på som en avtale mellom to profesjonelle aktører. I motsetning til forbrukerforhold, vil styrkeforholdet være mer jevnbyrdig enn i forbrukeravtaler. For å avgjøre hva en profesjonell part er, ser man på om vedkommende er næringsdrivende og driver næring i det kontrakten handler om.⁶⁰ Kommersiell virksomhet blir gjerne karakterisert en type virksomhet som har profitt som mål. En typisk avtale som blir ansett på som en kommersiell avtale er, kjøpsavtalen mellom to næringsdri-

---

⁶⁰ Bjella (2002) s. 283

vende. Dette blir regulert i Lov om kjøp [kjøpsloven] av 13. mai 1988 nr.27. Kjøpsloven regulerer også kjøp mellom to private parter. Partenes sakkunnskap og stilling vil ha betydning for lojalitetsplikten i denne type avtaler. Deres jevnbyrdighet vil føre til økt ansvar for ivaretakelsen av egne interesser.⁶¹

Kravet til den lojale opptreden vil avhenge av hvem som er partene. Jo Hov anfører at «å legge kravene til lojalitet noe lavere i rent forretningsmessige forhold. I slike forhold oppfattes den enkelte parts ansvar for å ta vare på sine egne interesser som nokså fundamental». ⁶² Utgangspunktet i norsk rett er derfor at i et kontraktsforhold mellom profesjonelle parter, har partene et mye større ansvar for ivaretakelsen av sine egne interesser. Lojalitetsplikten vil derfor antageligvis ikke være like streng som i forbrukeravtaler.

I Rt.1988 s. 1078 uttalte Høyesterett; «Det vesentlige i denne saken er således at Skipsgaranti ikke har fulgt opp og ivaretatt sine interesser slik man må kunne forvente av et profesjonelt kredittforsikringsselskap. Jeg kan da ikke se at det er noe grunnlag for noe ansvar for Låneinstituttet overfor Skipsgaranti». I denne saken hadde Skipsgaranti som var kausjonist anført at kravet var bortfalt på grunn av kreditor, i dette tilfellet Låneinstituttet som ikke hadde gitt tilstrekkelig informasjon om låneforholdets utvikling. Retten avviste dette og viste til at kausjonisten var et profesjonelt kredittselskap, og at usikkerheten rådet allerede ved engasjementets stiftelse. Derfor burde selskapet ha vært oppmerksom og ha ivaretatt sine interesser.⁶³

I en annen dom har Høyesterett fastslått at illojalitet kan være ugyldighetsgrunn i avtale mellom kommersielle aktører, jf. Rt.1995 s. 1460, også kjent som Haughom-dommen. Saken gjaldt spørsmålet om salget av aksjer i et engineeringselskap er ugyldig som følge av at selger ikke har opplyst om en omstendighet, en patentsøknad, av betydning for kjøperen.

---

⁶¹ Hov (2009) s. 40

⁶² Hov (2002) s. 42

⁶³ Nazarian (2007) s. 284

Haughom hadde utviklet en rørhåndteringsrobot ved oljeboring i regi av Tonstad Maskinfabrikk A/S. Det ble senere stiftet et nytt selskap som skulle forestå aktivitetene ved utviklingen av rørhåndteringsselskapet gjennom selskapet Temco AS. Haugom kom senere i kontakt med selskapet OTC som utviklet et nytt boretårnkonsept. Selskapene bestemte seg for å samarbeide basert boretårnkonseptet og rørhåndteringsroboten. Eierne ble etter hvert uenige i driften av selskapet og det ble begått en enighet om at OTC skulle overta Haughoms aksjer i Temco. Det ble i denne forbindelse med gjennomføringsavtalen ikke opplyst noe om Haughoms patentsøknad som nå var under realitetsbehandling i patentstyret. Når OTC som nå var overtatt av Norex Offshore AS ble oppmerksomme på at Haughom hadde søkt patent på boretårnløsningen og at det var forbeholdt Haughom. Han opplyste umiddelbart om villigheten til å overføre patentet til Temco. Dette ble avvist av Norex Offshore AS som fremsatte krav om at aksjesalget skulle anses ugyldig. Høyesterett uttalte:

«Ved bedømmelsen av om Haughom har overholdt sin opplysningsplikt, må det tas stilling til om kunnskap om patentsøknaden ville hatt betydning for om salget av aksjene i Temco Engineering ville blitt inngått eller inngått på andre vilkår.». Den uttalte videre:» Utgangspunktet er at det må stilles krav om aktsom og lojal opptreden fra Haughoms side overfor OTC. Dette kravet til aktsomhet og lojalitet gjelder ikke bare ved inngåelsen av avtalen, men så lenge forpliktelsen til å overføre aksjene i Temco Engineering består, jf Rt-1988-1078. Ved den nærmere vurdering av Haughoms opplysningsplikt må legges vesentlig vekt på samarbeidet mellom partene og Haughoms posisjon som hovedaksjonær og styremedlem i Temco Engineering.»

Flertallet kom derfor i denne saken til at Haughom burde ha fått med seg at kunnskapen om søknaden av patentet ville være av vesentlig betydning for beslutningen av kjøpet av aksjene for OTCs del. Mindretallet i denne saken kom til at: «Han er for så vidt å bebreide for dette, men jeg kan ikke se at hans unnlatelse av å opplyse om at han hadde søkt om patent var uttrykk for illojalitet overfor hans samarbeidspartnere i Temco.» Konklusjonen ble

at avtalen om aksjesalg ikke var bindende for OTC.⁶⁴ Dommen viser at illojalitet kan føre til at avtaler i kommersielle forhold også kan settes til side.

Det finnes typer kontrakter hvor partene blir pålagt en lojalitetsplikt. Dette forekommer gjennom bestemmelser i standardkontrakter hvor partene pålegges plikter som er et utslag av lojalitetsplikten. I entrepriseretten vil du møte på både profesjonelle entrepriser og forbruker entrepriser. Forskjellen mellom disse entreprisetyperne er at forbrukerentreprisen er i tillegg til standardkontrakter regulert av forbrukerlovgivningen, og at standardkontraktene ikke kan stride mot ufravikelig lovgivning. I denne delen av entrepriseretten vil det dreie seg om forholdet mellom en profesjonell part og en forbruker. Profesjonell entreprise er hvor begge parter handler som ledd i næringsvirksomhet. Her kan de avtale kontraktsvilkår som de selv ønsker, så lenge de respekterer gjeldende lover og regler, som for eksempel arbeidsmiljøloven og plan og bygningsloven.⁶⁵

NS 8405 er en sentral standardkontrakt innen bygg og anleggsbransjen. Artikkel 1 første ledd i denne kontrakten regulerer virkeområdet for denne kontrakten. *«Denne standarden er utarbeidet i bruk for kontraktsforhold hvor en part(entreprenøren) påtar seg utførelsen av et bygg- eller anleggsarbeid (herunder anlegg, nybygg, vedlikehold, reparasjon og ombygg) for den andre parten (byggherren), og hvor det vesentlige av tegninger, beskrivelser og beregninger skal leveres byggherren.* Denne standardkontrakten gjelder ikke for forbrukerentreprise, på grunn av en rekke av bestemmelsene i denne kontrakten ville ha kommet i strid med ufravikelig lovgivning. Annet ledd i denne artikkelen fastslår at denne kontrakten ikke kommer til anvendelse i alle utførelsesentrepriser, men bare der det er behov for strengt formaliserte varslingsregler. Konsekvensene kan være bortfall av ellers berettigede krav ved unnlatt varsling eller der hvor det er behov for utstrakt samordning med andre aktører i prosjektet, herunder entreprenører.⁶⁶

---

⁶⁴ Rt.1995 s.1460

⁶⁵ Kverme, Forbrukerentreprise

⁶⁶ NS 8405 med kommentarer (2010) s. 58

Artikkel 5 i NS 8405 lyder slik: «Partene er forpliktet til å samarbeide og vise lojalitet under gjennomføringen av kontrakten». Denne artikkelen har uttrykkelig slått fast lojalitetsplikt i kontrakten. Grensen for når det foreligger på brudd på denne bestemmelsen er vanskelig å fastsette. Først og fremst har partene ansvar for å ivareta sine egne interesser. Et eksempel på en bestemmelse som er utslag av lojalitetsplikten er varslingsplikten man finner i artikkel 13. annet ledd. Byggherren er i tilfelle han oppdager eventuelle feil, uoverensstemmelser eller annen ufullstendigheter pålagt en varslingsplikt. Det mangelfulle ved prosjekteringen må være av en slik karakter at det må rettes for at entreprenørens ytelse skal bli i samsvar med de krav avtalen stiller. Brudd på lojalitetsplikten vil kunne vise seg og gi utslag i andre bestemmelser i denne kontrakten.⁶⁷ Vurderingen om lojalitetsplikten er brutt må derfor gjøres særskilt for den aktuelle bestemmelsen. I dom av RG-1996-1403 i Larvik byrett fastslo byretten at byggeleder ikke ga rette vedkommende en meddelelse, medførte brudd på lojalitetsplikten. Det var i forbindelse med rehabiliteringsarbeider at det oppstod uenighet om betaling, Den foreløpige avtalen ble ikke godtatt av entreprenørens styre, og kontaktet en advokat som innen en gitt frist skrev til byggelederen som var engasjert av byggherren. Retten kom til at byggelederen ikke var riktig adressat for denne meldingen.⁶⁸

Et viktig forhold mellom entreprenøren og andre entreprenører er at man legger forholdene til rette for arbeid som blir gjort samtidig. Problemstillingen oppstår når dette påvirker avtalen mellom den ene entreprenør og byggherren. Lojalitetsplikten kan derfor kunne oppstå mot andre parter som ikke er en del av den opprinnelige avtale som har blitt inngått med byggherren. Dette er regulert i artikkel 13.1 fjerde ledd, hvor entreprenøren har en plikt til å samordne sin prosjektering med de øvrige prosjekterende. Denne bestemmelsen er ny. Tidligere hadde entreprenøren ikke plikt til å samordne sin utførelse med byggherrens kontraktsmedhjelpere. Men det forelå likevel en sedvane at en samordningsplikt forelå med

---

⁶⁷ NS 8405 med kommentarer, (2010) s. 79

⁶⁸ RG-1996-1403

byggherrens andre prosjekterende som utslag av den ulovfestede lojalitetsplikten. Dog er bare entreprenøren bare forpliktet til å endre organiseringen av sitt arbeid av det som er påregnelig i henhold til kontraktens opplysninger om ytelsen som skal gjennomføres av de prosjekterende.⁶⁹ Samordningen kan være problematisk i vurderingen av hvilke grenser som fastsettes før man har overskredet lojalitetsplikten.

Artikkel 19.3 regulerer det fysiske arbeidsgrunnlaget som byggherren skal stille til rådighet. Dette betyr i korte trekk at byggherren har en leveringsforpliktelse for det fysiske arbeid ved at entreprenøren skal gis tilgang til byggeplassen og at arbeidsgrunnlaget skal være av en slik kvalitet at entreprenøren kan sette i gang arbeidet sitt. Undersøkelsesplikten er ikke en særskilt plikt etter NS 8405. Byggherren har ansvaret for hva underentreprenøren har godkjent av arbeidsgrunnlag. Entreprenøren har på sin side i artikkel 21 en plikt til å varsle byggherren om mangler ved arbeidsgrunnlaget. Dersom entreprenøren ikke varsler om en slik mangel, så vil han måtte bære de konsekvensene som et slikt varsel ville ha avverget.

NS 8406 er annen type kontrakt som brukes mellom to profesjonelle parter. Denne standarden er utarbeidet for bruk i kontraktsforhold mellom en part påtar seg utførelsen av et bygg eller anleggsarbeid for den andre parten, og hvor det vesentlige av tegninger, beskrivelser og beregninger skal leveres, jf. artikkel 1. Denne standarden er en forenklet bygningskontrakt, og bør derfor ikke anvendes i hvor det er flere entreprenører som arbeider på samtidig på byggeplassen. I forhold til NS 8405 så er dette en enklere type kontrakt. Kontrakten skal bare brukes i utførelseskontrakter, og forutsetningen er at det vesentlige av ansvaret og risikoen for prosjekteringen foreligger hos byggherren.⁷⁰ I Rt.1998 s. 656 var det et spørsmål om byggherrens kan reise krav direkte mot underentreprenør. Høyesterett kom i denne saken til at byggherren måtte identifiseres med byggeleder i henhold til reklamasjonsoversikt. Byggelederens profesjonelle kunnskap ble lagt til grunn for denne konklusjonen. Iden-

---

⁶⁹ NS 8405

⁷⁰ NS 8406, Forenklet norsk bygge- og anleggskontrakt med kommentarer (2007) s. 45

tifikasjon mellom byggeleder og byggherren er derfor ikke eksisterende med unntak av dette følger av oppdraget.

Artikkel 14 i NS 8406 regulerer kontroll og prøving. «Byggherren har rett til å føre kontroll med materialer, utførelse og kontraktarbeidet for øvrig (...)» Byggherren har rett til å kontrollere arbeidet til entreprenøren og har rett til å få opplysninger om arbeidet. Er ikke arbeidet utført i henhold til kontrakten, kan ikke entreprenøren påberope at arbeidet har skjedd under byggherrens kontroll. Denne artikkelen er en alminnelig entrepriserettslig regel, men også et utslag av den alminnelige lojalitetsplikten i kontraktsforhold. I NS 8406 har man i likhet med NS 8405 en varslingsplikt for byggherren dersom han oppdager mangler ved entreprenørens prosjektering. Varslingsplikten er også gjeldende ved oppdagelse av at prosjekteringen er uforsvarlig. I den tidligere omtalte dommen av Rt.1998 s. 656 hvor byggherrens rolle i reklamasjonsspørsmålet var problemstillingen, ble det uttalt av Høyesterett at «byggherren måtte identifiserer med sin sakkyndige medhjelper»⁷¹. Høyesterett fastslo ved oppdagelse av en mangel av medhjelper kan ikke byggherren gjøre det gjeldene at han at han selv ikke hadde kjennskap til mangelen eller ikke burde hatt kjennskap om den.

Norsk Fabrikasjonskontrakt 2005 regulerer fabrikasjon av større komponenter til petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel. Disse standardvilkårene er forhandlet mellom Norsk Hydro ASA og Statoil ASA som den ene parten og Teknologibedriftens Landsforening var den andre parten. Lojalitetsplikten har sitt utslag i flere bestemmelser i NF 05. Samarbeidsplikten i artikkel 4. 3 er en bestemmelse hvor lojalitetsplikten har kommet til uttrykk. Samarbeid mellom partene er forutsatt gjennom denne kontrakten. Plikten for samarbeid foreligger hos leverandøren. Denne plikten gjelder for samarbeid med Selskapet og andre leverandører og innrettelse i forhold til disse. Samarbeidsplikten har også utslag i andre bestemmelser i kontrakten.⁷² Artikkel 6 er et annet eksempel hvor lojalitetsplikten har

---

⁷¹ NS 8406, Forenklet norsk bygge- og anleggskontrakt med kommentarer (2007) s. 155

⁷² Kaasen (2006) s. 113

kommet til uttrykk. Den omhandler leverandørens undersøkelsesplikt. Undersøkelsesplikten foreligger der det er feil med selskapets formildelse av informasjon, instruksjer, materialer og utstyr som selskapet uttrykkelig eller forutsetningsvis skal levere ifølge kontrakten. Leverandørene kan ved ikke å overholde undersøkelsesplikten pålegges ansvaret for kostnadene det medfører.

Varslingsplikten er en sentral del av NF 05 og den senere utviklede kontrakten NF 07. Ved overtredelse av varslingsplikten kan det medføre erstatningskrav. Denne plikten er også fastslått i kjøpslovens § 28. *Opplysningsplikt om hindring:*

Hindres selgeren å oppfylle kjøpet til rett tid, skal han gi kjøperen melding om hindringen og dens virkning på muligheten for å oppfylle. Får kjøperen ikke slik melding innen rimelig tid etter at selgeren fikk eller burde fått kjennskap til hindringen, kan kjøperen kreve erstattet tap som kunne vært unngått om han hadde fått meldingen i tide.

Dette ble fastslått i den tidligere omtalte dommen av Rt.1938 s. 602 «Blårevdommen». Kjøperen pådro seg utgifter i forbindelse med transporten av revene grunn sykdomsinfisering. Kjøper krevde erstatning for utgiftene ved transporten. Domstolene slo fast at det alminnelige lojalitetskravet var overtrådt av selger i dette tilfellet, og måtte betale erstatning til kjøper. Den generelle varslingsplikten i NF 05 er hjemlet i art 11.1. Varslingsplikten fremgår ikke uttrykkelig av denne artikkelen. Hvis leverandøren finner ut av at arbeidet ikke kan utføres i henhold til de milepæler som er fastsatt i fremdriftsplanen, så må det straks gis varsel til selskapet.

4.3.1 Lojalitetspliktens grenser i kommersielle avtaler

Lojalitetsplikten gjelder også i kommersielle avtaler, og er ikke noe særegent for forbrukeravtaler. Jevnbyrdige aktører bør imidlertid kunne ivareta sine egne interesser. De argumentene som blir brukt om lojalitetsplikten i forbrukeravtaler er ikke like klare i kommersielle avtaler. For eksempel så vil fagkunnskapen være på et betraktelig høyere nivå i avtaler med næringsdrivende enn forbrukere. Kravet til lojal opptreden gjør seg også gjeldene i kom-

mersielle avtaler. Høyesterett uttrykte det særlig Rt.1995.s 1460: «Ved den nærmere vurdering av Haughoms opplysningsplikt må det legges vesentlig plikt på samarbeidet mellom partene og Haughoms posisjon som hovedaksjonær og styremedlem i Temco Engineering».

73

De kontraktene hvor det uttrykkelig pålegges en lojalitetsplikt overfor partene er utgangspunktet det samme, at man skal ta hensyn til motparten. I kommersielle avtaler har vi vært inne på en samordningsplikt. Det vil si at man skal kunne samarbeide og vise hensyn til andre parter som kan være involvert som ikke er en direkte del av kontraktsforholdet. Det kan likevel tolkes inn som en del av den generelle lojalitetsplikten, man tar hensyn til den andre kontraktsparten ved å kunne ta hensyn til andre parter som ikke direkte er en del av kontrakten. Formålet bak kommersielle avtaler er økonomisk gevinst, og lojalitetshensynene er derfor ikke like fremtredende som i avtaler med en forbruker. Derfor er det den illojale adferden som er sentral i kommersielle avtaler, og tillitt er en viktig del. Ofte er det flere avtaler mellom de samme partene og derfor er det at man full tillitt til hverandre helt essensielt. Vurdering av hvor grensen for samarbeidsplikten går kan eksemplifiseres gjennom art 18.3 i NS 8405.

«forpliktelsene gjelder bare innenfor de rammer som er påregnelige i henhold til kontraktens angivelse av arbeidets art, omfang og fremdrift, samt kontraktens opplysninger om sideentreprisenes antall, art og fremdrift.»

Utgangspunktet i norsk rett er at kontraktspartene skal opptre lojalt overfor hverandre. Lojalitetsplikten er med på alle stadier av kontraktsforholdet frem til det opphører, jf. Rt.1988 s. 1078 på s. 1084. Dette gjelder også kommersielle avtaler. Det er likevel forventet at partene tar risikoen for sine forventninger og forutsetninger. I Rt.2002 s. 1110 gjaldt det kjøp av en virksomhet som var organisert som et aksjeselskap. Ved salget forelå det en mangel etter § 17 kjøpsloven. Kjøperen hadde overholdt sin undersøkelsesplikt etter § 39, og selger måtte betale erstatning. Høyesterett uttalte i denne saken; «Avtalenes tekst gir få holde-

---

⁷³ Hov (2009) s. 39

punkter» og videre «et langt stykke på vei må partene bære risikoen for egne forutsetninger, også hvor forutsetningene er klare nok for motparten». Høyesterett har gjennom denne saken vist at grensene for lojalitetsplikten i kommersielle avtaler, ikke er like klare grenser for når man har overtrådt plikten. I andre saker så har domstolene fastslått at «Utgangspunktet er at kontrakter i næring mellom profesjonelle parter må fortolkes objektivt, jf. Rt-2002-1155 og Rt-2000-806. I Rt-2002-1155 på side 1159». «I de tilfeller det kan påvises at kontraktspartene har hatt en felles forståelse som avviker fra en naturlig forståelse av kontrakten, må den omforente forståelse legges til grunn. Det kreves i slike tilfeller relativt klare holdepunkter for at partene har vært enige om en avvikende forståelse».

Grensene for lojalitetsplikten er på mange måter like vanskelig å vurdere som i de andre avtaletypene. Det finnes ulike slag av kommersielle avtaler. Vurderingen kan derfor ikke gjøres som en helhetlig grensedragning for alle kommersielle avtaler. I avtaler hvor partene har hatt et langvarig samarbeidsforhold, så vil lojalitetsplikten være streng. Da vil bare den illojale adferden være et vurderingsemne. Ved rene spekulasjonsavtaler, sier det seg selv at man ikke forvente samme grad av lojalitet. Høyesterett har likevel klargjort at partene i stor grad må ta ansvar for å bære egne forventninger. I større økonomiske avtaler så vil det ofte ligge spekulasjoner bak om mulig gevinst, og forretningsverden kan bety gevinst for en part og tap for den andre. Det er likevel ikke alltid man har brutt lojalitetspliktens grenser ved dette resultatet. Derfor vil kontrakter hvor samarbeid er det overordnede målet ha et langt strengere krav til lojal opptreden enn i rene spekulasjonsavtaler.⁷⁴ I kontrakter av lengre varighet, så vil kravet til lojalitetsplikten være strengere. I kommersielle avtaler vil standardkontrakten ofte være en pekepinn på hvilke plikter avtalepartene må innrette seg etter. Lojalitetsplikten vil derfor variere etter type kontrakt og hvilke parter som er involvert. Et av de viktigste hensynene bak kontraktsretten, er forutberegnelighet. Kontraktspartene må kunne vurdere sin rettsstilling etter inngåelsen av avtalen. Standardkontrakter som er utviklet i bransjen, er derfor med på å gjøre det enklere for de ulike partene å ta stilling

---

⁷⁴ Dalbak (2007) s. 607

til hvilke plikter som pålegges og hvordan de best kan planlegge deres fremgangsmåte både før og etter inngåelsen av en avtale.

4.4 Forsikringsavtaler

En forsikringsavtale inngås mellom et forsikringsselskap som den ene part og forsikringstager vil være den andre parten. Den viktigste loven som regulerer forsikringsavtaleretten, er Forsikringsavtaleloven av 16. juni 1989.nr 69 (FAL). Skadeforsikring og personforsikring er de sentrale forsikringene hjemlet i FAL §1-1 annet ledd og § 10-1 annet ledd første punktum. Forsikringsavtalen kan bli sett på som en risikooverføring fra sikrede til forsikringsselskapet. I forsikringsavtaleloven vil vi møte på begreper som omsorgsplikt, opplysningsplikt og informasjonsplikt, som vil være utslag av lojalitetsprinsippet. Informasjonsplikten vil være streng ved inngåelsen av avtalen og ved inntruffet forsikringstilfelle. Tillit er et stikkord i forsikringsavtaler, Forsikringstager trenger ikke nødvendig å være den sikrede. Det er fullt mulig å tegne forsikring for andre. For eksempel et selskap tegner forsikring for sine ansatte. Forsikringsavtaler er i tillegg til lovgivningen regulert av standardvilkår som er fastsatt av forsikringsselskapene.⁷⁵Vilkårene skal angi de betingelser som gjelder for den spesifikke forsikring. Informasjonsplikten vil være strengere overfor forbrukere som tegner forsikring enn selskaper.

Selskapet har en informasjonsplikt både før og etter avtaleinngåelsen. Forarbeidene til FAL var det sett på som meget viktig at forsikringstageren fikk så god og utfyllende informasjon som overhodet mulig om forsikringsavtalen. Det følger av FAL §11-1 for personforsikring at dersom det er så vidt skal selskapet sørge for at forsikringstageren «*får råd om foreliggende forsikringsbehov*». Denne bestemmelsen angir også plikt for selskapet å opplyse om relevante forsikringstyper og eventuelle begrensninger i avtalen de er i ferd med å inngå. I skadeforsikring følger informasjonsplikten av § 2-1 første ledd første punktum. Bestemmelsen angir selskapets plikt å legge forholdet til rett for forsikringstagerens vurdering.

---

⁷⁵ Bull (2008) s. 138

Denne informasjonsplikten inneholder også materiale som selskapet tilby for eksempel brosjyrer og annet lignende reklamemateriell.⁷⁶

Informasjonsplikten gjelder også ved fornyelse av forsikringen. Selskapets informasjonsplikt etter inngåelsen av avtalen fremgår av FAL § 2-2 annet ledd, og § 11-2 annet ledd. Informasjonen skal gis via et forsikringsbevis. Dette skal inneholde de reglene som redegjør hva avtalen går ut på og de standardvilkår som er inntatt i avtalen. Forsikringslovens § 2-2 annet ledd angir minstekravet til forsikringsbeviset. Selskapet kan henvise til sikkerhetsforskrift gitt av andre hvis det er rimelig å kreve at forsikringstakeren kjenner til innholdet. I forsikringsbeviset skal det opplyses at selskapet på forespørsel vil gi forsikringstakeren et eksemplar av den forskriften det er henvist til.

Forsikringstageren har også omsorg og opplysningsplikt etter FAL. Bestemmelsene i §§ 4-1 til 4-5 og §§ 13-1 til 13-5 regulerer den lovfestede opplysningsplikten. Utgangspunktet for forsikringstageren er å svare riktige og fullstendige svar på de spørsmålene som blir stilt. Det finnes likevel unntak for hva selskapet kan spørre om i lovgivningen. De kan bare stille spørsmål som er relevante for en vurdering av risikoen. Forarbeidene viser til at spørsmålene må være rimelig konkrete. Forsikringstageren har også en selvstendig plikt til å opplyse om forhold angående forsikringsavtalen. Dette er begrunnet i at forsikringsselskapet skal kunne vurdere risikobildet for å tegne forsikring med vedkommende. Noen forhold må likevel være tilstede for at den selvstendige opplysningsplikten skal bli aktuell. Et særlig forhold må foreligge, det må være så spesielt at selskapet ikke vil ha noen mulighet til å ha kunnskap om det. Forsikringstageren må i tillegg ha positiv kunnskap om dette særlige forholdet og må være klar over at det vil ha vesentlig betydning for selskapets inngåelse av avtalen.

I forsikringsretten er det en rednings- og varslingsplikt. Varslingsplikten er hjemlet i FAL § 4-10 tredje ledd i skadeforsikringen og § 13-11 første ledd i personforsikringen. Det er en

---

⁷⁶ Bull (2008) s. 109

plikt som er pålagt forsikringstager når forsikringstilfellet er inntruffet. Redningsplikten er ikke pålagt forsikringstageren, den gjelder bare i de tilfellene man med rimelighet kan forvente under de omstendighetene som foreligger. Omkostningskostnader må også vurderes i henhold til forsikringstilfellet⁷⁷. Ot.prp.nr 49 sier «I det hele tatt må sviksreglen begrenses til de situasjonene hvor forsikringstakerens forhold i kvalifisert grad fremtrer som ureddelig over selskapet.» For ansvarsforsikring er det FAL § 8-1 som kommer til anvendelse, i personforsikring er det FAL § 18-1. Svikhandling vil utvilsomt bli sett som brudd på den alminnelige lojalitetsplikten i kontraktsforhold. Dersom det foreligger en svikaktig forsømmelse kan det føre til at forsikringsselskapet er uten ansvar. En sentral avgjørelse i vurderingen av forsømmelse av svik følger av dom Rt.2000 s. 59, hvor problemstillingen var om forsikringstageren hadde misligholdt opplysningsplikten. I denne saken hadde den forsikrede ikke gjort selskapet oppmerksom på at han var sykmeldt i periode på 12 dager ved besvarelse et egenerklæringsskjema. Høyesterett kom til i denne saken hadde at sikrede hadde overtrådt opplysningsplikten ved å svare ja på spørsmålet om at han var fullstendig frisk og helt arbeidsdyktig uten å nevne sykemeldingen. Ved Høyesteretts vurdering av svikspørsmålet godtok den forsikredes anførsel om at dette var forbigående ble ansett for ikke å ha interesse for selskapet å få opplysninger om. Høyesterett viste til proposisjonen, men uttalte i tillegg at det i slike tilfeller er selskapet som skal ha bevisbyrden.⁷⁸

Svikbegrepet er også nevnt i avtalelovens § 30. Det dekkes også av redelighetskriteriet etter § 33⁷⁹. Lojalitetspliktens utgangspunkt er å ivareta den andre parts interesser. Dessverre så er svikaktig opptreden et problem innenfor forsikringsavtaler. Svik kan forekomme i forskjellige stadier av avtalen og av ulike typer. De to mest sentrale illojale handlingene er forsømmelse av opplysningsplikt og forsettlig fremkallelse av forsikringstilfellet. Hans Jacob Bull sier at for at det skal foreligge svik, må forsikringstageren positivt vite at de opplysningene han gir er «uriktige eller ufullstendige».

---

⁷⁷ Bull (2008) s. 281

⁷⁸ Rt.2000 s. 59

⁷⁹ Giertsen (2012) s. 157

4.4.1 Lojalitetspliktens grenser i forsikringsavtaler

Hvilke handlinger ligger innenfor lojalitetsplikten, og hvilke handlinger blir ansett som utenfor lojalitetsplikten? Og avhenger lojalitetsplikten av hvem som har tegnet forsikringsavtalen? Eksempel på hvilke plikter sikrede blir pålagt av forsikringsselskaper tatt fra Forsikringsvilkår kollektiv Advokatforsikring for medlemmer av Norsk Transportarbeiderforbund utarbeidet av Help Forsikring:⁸⁰

«Sikrede plikter å opptre lojalt overfor HELP Forsikring, herunder skal alle saksdokumenter vedkommende har tilgang til, og som kan ha betydning for saken og dekningen under denne forsikringen, legges frem for HELP Forsikring. Videre skal alle spørsmål fra HELP Forsikrings advokater besvares ærlig og etter beste evne. Sikrede skal på eget tiltak straks gi opplysninger om alle forhold som kan ha betydning for saken, og skal stille seg til disposisjon for HELP Forsikrings advokater og sakkyndige, og vise frem eiendom, gjenstander og dokumenter etc. i den grad HELP Forsikring ber om det. Sikrede plikter å informere om eventuelle andre relevante forsikringsordninger vedkommende måtte være berettiget til. Sikrede skal ikke selv ta skritt i saker som håndteres av HELP Forsikring uten uttrykkelig avtale om det. Dersom Sikrede ikke oppfyller sine plikter i henhold til disse forsikringsvilkårene, kan retten til dekning under denne forsikringen mistes.»

For å belyse grensedragningen må det vises til Høyesteretts praksis av den alminnelige lojalitetsplikten i forsikringsforhold. En forsikringsavtale er en vanlig kontrakt, og derfor må den ses i lys av kontraktsrettslige prinsipper. Dersom det er begått brudd på informasjonsplikten eller opplysningsplikten vil det være en overtredelse av den ulovfestede lojalitetsplikten. Utgangspunktet for informasjonsplikten er det vanlige kontraktsrettslige utgangspunktet.

---

⁸⁰ Help Forsikring (2013)

I Rt.2003 s. 1524 så var spørsmålet om hvor langt selskapets informasjonsplikt rekker. «Forsikringsselskap ble pålagt erstatningsansvar for brudd på informasjonsplikten ved inngåelse av forsikringsavtale, jf. forsikringsavtaleloven § 2-1. Bedriftens forsikringsavtale dekket ikke pliktig yrkesskadeforsikring for arbeidstakerne, noe bedriften trodde var inkludert. Høyesterett fant at forsikringsselskapet hadde hatt en klar plikt til å ta opp spørsmålet om yrkesskadeforsikring. Selskapets ansvar ble nedsatt med en firedel grunnet bedriftens forhold». ⁸¹I denne saken sa Høyesterett klart ifra om at selskapet var pliktig til å ta opp spørsmålet om yrkesforsikring. Vurderingen etter Høyesterett måtte knyttes opp mot selskapets rådgivnings og opplysningsplikt i forsikringsforhold som dette. Høyesterett bemerker videre at «det er pekt på at informasjonsplikten ikke er så omfattende ved skadeforsikring som ved personforsikring. Til dette bemerker jeg at omfanget av selskapets informasjons- og rådgivningsplikt også ved skadeforsikring må bero på de konkrete forhold – hvilket behov bedriften gir til kjenne, partenes ulike posisjon og profesjonalitet, deres innsikt i forsikringsforhold mv». Anleggscenterets manglende aktivitet mot selskapet ble ikke vektlagt i så stor grad, da de slo seg til ro med at tilbudet fra et annet forsikringsselskap ga de samme betingelsene.

Det var derfor forsikringsselskapet som måtte ta hovedansvaret for sin uaktsomhet. Essensen i lojalitetsplikten er å ivareta den andre parts interesser, her har domstolen stilt strenge krav til selskapet for deres manglende opplysninger i forbindelse med inngåelsen av avtalen. Det er viktig å legge merke til at domstolen her tar til orde for at man må ta hensyn til partenes ulike posisjon og profesjonalitet og deres kunnskap om forsikringsforhold. I forhold til lojalitetsplikten så viser det at hovedansvaret ligger på den sterkere part i kontraktsforhold som dette. Rettspraksis fra lavere instanser stadfester Høyesteretts vurdering.

Lojalitetsplikten er uten tvil tilstede i forsikringsavtaler, hvorvidt man kan si at det eksisterer en generell grense for lojalitetsplikt i alle forsikringsavtaler er litt vanskelig å si. Det er lagt opp til at dersom forsikringstager er en forbruker vil lojalitetspliktens krav være enda

---

⁸¹ NHR Dom 2003-10-30. Rt. 2003 s. 1524

strengere for selskapet enn i en avtale med en profesjonell aktør. For eksempel tegner Peder Ås en uføreforsikring, vil informasjonsplikten overfor han være strengere enn dersom Elkjøp AS tegner en ulykkesforsikring. Hvor streng informasjonsplikten er kan likevel variere grunnet forsikringstagerens kunnskap og omstendighetene ellers, uavhengig av om det er en profesjonell part eller forbruker. Vurderingen av lojalitetsplikten i forsikringsavtaler er for selskapets side gjennom deres informasjonsplikt, mens på forsikringstager side kan man vurdere den gjennom opplysningsplikten, omsorgsplikten, rednings og varslingsplikten. I vurderingen av hvilken informasjonsplikt selskapet har i forhold til den sikrede, gjelder det bare den forsikringstageren. Dersom forsikringstageren ikke opplyser den sikrede om relevante opplysninger, vil ikke selskapet stå til ansvar til dette. Lojaliteten er mellom forsikringsselskap og forsikringstager, den rekker ikke over på den sikrede dersom det er en annen enn forsikringstageren.

Vi har en rekke saker i forsikringsklagenemnda og i domstolene som omhandler svikaktig forsømmelse fra forsikringstager. Dette kan føre til bortfall av forsikringskrav. Svik er utvilsomt et brudd på lojalitetsplikten. Det er vanskelig å fastsette noen spesifikke krav til når man har overtrådt grensen for svikaktige forhold. Jeg skal prøve å belyse Høyesteretts tankegang rundt sviksspørsmålet gjennom noen rettsavgjørelser. For at det skal foreligge svik, må forsikringstageren ha handlet forsettlig. Domstolene har en helt klar praksis om at det må foreligge «klar eller sterk sannsynlighetsovervekt».⁸²

I nevnte dommen Rt.2000 s. 59 heretter kalt Riksfjorddommen, uttalte Høyesterett. «For at det skal anses å foreligge svik, må forsikrede positivt ha visst at de opplysninger han gav, var uriktige eller ufullstendige, og opplysningene må være gitt i den hensikt å få en forsikringsavtale eller bedre avtale, se Ot.prp.nr.49 (1988–1989), side 63–64. Som det her blir fremholdt, må sviksregelen i det hele tatt begrenses til situasjoner hvor forsikredes forhold i kvalifisert grad fremtrer som uredelig overfor selskapet.» Høyesterett uttaler følgende om bevistema og beviskrav:

---

⁸² Rt. 2000. s.59

«Etter sikker rettspraksis er det forsikringsselskapet som har bevisbyrden for at det foreligger svik, og denne bevisbyrden er streng. Dette kan ikke bare gjelde i forhold til spørsmålet om forsikrede bevisst har gitt uriktige eller ufullstendige opplysninger, men også i forhold til spørsmålet om opplysningene er gitt i den hensikt å oppnå en forsikringsavtale eller en bedre avtale. For at det skal kunne legges til grunn at det foreligger svik, må det for begge disse vilkårene foreligge klar eller sterk sannsynlighetsovervekt».⁸³

I Gulating lagmannsrett ble dette uttalt: «Det er imidlertid ikke krav om årsakssammenheng mellom de uriktige opplysningene og forsikringstilfellet, men de uriktige opplysningene må ha hatt betydning når det gjelder spørsmålet om selskapet ville ha inngått en avtale».⁸⁴

I prinsippet kan du risikere ikke å få utbetalt erstatning ved eventuell skade eller sykdom, hvis du har tilbakeholdt andre opplysninger som ville ha ført til at forsikringsselskapet ikke ville ha inngått avtalen. Forsikringsklagenemnda virker som legger utformingen av spørsmålene i aktsomhetsvurderingen etter §§ 13-2 og 13-3. Praksis viser at forsikringstager vil legges lite til last hvis spørsmålene er utformet for skjønn og individuelle vurderinger.⁸⁵

Fra en sak som var under behandling i Finansklagenemnda, var det et spørsmål om det forelå svik fra forsikringstager da han ikke opplyste om tidligere kneproblemer i forbindelse med tegning av uføreforsikring. Disse problemene var av betydelig størrelse, forsikringsselskapet anførte derfor at dette var en svikaktig forsømmelse av opplysningsplikten som følger av FAL § 13-1a (2) siste pkt. Nemnda måtte derfor vurdere om sikrede bevisst hadde sentrale opplysninger tilbake, om det var gjort i vinningshensikt og tilslutt om vedkommende er å bebreide utover uaktsomheten. Forsikrede hadde 6 måneder i forveien hatt en inngripende behandling for kneet som var av en viss varighet. Nemnda kom derfor til at den forsikrede med viten og vilje hadde tilbakeholdt opplysninger rundt sin helsetilstand,

---

⁸³ Finansklagenemnda Person Uttalelse FinKN-2011-265

⁸⁴ LG-2003-4604

⁸⁵ Forsikringsavtaleloven med kommentarer (2008) s. 408

og derfor overtrådt grensen for svik. Selskapet var derfor uten ansvar etter reglene i FAL § 13-2 første ledd som følge av forsikringstakers svikaktige brudd på opplysningsplikten.

Lojalitetsplikten består frem til forsikringsavtalen opphører, det gjelder også ved fornyelse av avtalen. Forsikringstageren på sin side må være lojal overfor selskapet gjennom en ulike plikter. Beviskravet for selskapet ble etter «Riksfjorddommen» mye klarere i forhold til både forsett og hensiktskravet. Det må foreligge klar eller sterk sannsynlighetsovervekt⁸⁶. Det viser bare hvor strengt beviskravet for selskapet er i tvister om sviksspørsmålet. Forsikringstageren kan også fremkallelse av forsikringstilfellet enten det er svikaktig eller forsettlig, overtre grensen til lojal opptreden i kontraktsforholdet. Forsettsbegrepet i forsikringstilfellet er omtalt slik i NOU 1987:24 s.100 «At forsikringstilfelle er fremkalt forsettlig betyr at sikrede ved utførelsen av handlingen visste eller med stor grad av sikkerhet måtte regne med at skaden skulle inntreffe. Har han ellers bevisst tatt risikoen for at dette skulle skje, eller han burde være klar over, er det eventuelt reglene om grov uaktsomhet som kommer til anvendelse.»⁸⁷

Ved forsettlig fremkalling av et forsikringstilfelle gjelder § 4-9 og § 13-8. Det følger av bestemmelsene at selskapet ikke er ansvarlig dersom sikrede forsettlig har fremkalt forsikringstilfellet. Forsikringstageren har med andre overskredet grensen for svik dersom han har forsettlig fremkalt forsikringstilfellet. En definisjon på forsikringstilfellet er «*en begivenhet som fører til tap som etter sin årsak og art er omfattet av forsikringen*». Svikbegrepet finner du også i avtalelovens § 33, som også vil være overtrådt ved en svikaktig handling. På mange måter kan man si at det foreligger en plikt til å ikke fremkalle forsikringstilfellet. Rt.1996 s. 1635 Villadommen og Rt.1995 s. 1641 Skipskasko er to sentrale avgjørelser i Høyesteretts vurdering av fremkallelse av forsikringstilfellet, selv om førstnevnte avgjørelse ble satt til side i en senere dom. I Villadommen pekte domstolen på at troverdigheten til den sikrede var svekket etter at han hadde endret forklaring flere ganger. I den andre

---

⁸⁶ Bull (2008) s. 282

⁸⁷ NOU 1987:24 s. 100

saken så var domstolene opptatt av passiviteten til den sikrede og hans manglende evne til å hindre at fartøyet gikk ned, og om det forelå et økonomisk motiv for å la forsikringstilfellet inntreffe. Grensene for når plikten er overtrådt er ved en forsettlig handling, som har sin støtte både i forsikringsavtaleloven og den ulovfestede lojalitetsplikten.

Tidligere har jeg nevnt tapsbegrensningsplikten som et utslag av den ulovfestede lojalitetsplikten. I forsikringsretten finner man en slik lignende ordning i rednings og varslingsplikten i §§ 4-10, 13-11 og 13-12 FAL. Når forsikringstilfellet har forekommet, skal selskapet ha melding om dette uten ugrunnet opphold. Årsaken bak dette er at selskapet skal få mulighet til å få kartlagt situasjonen og foreta egne undersøkelser. I personforsikringen skal alle som mener at de har krav mot selskapet melde ifra. Redningsplikten i skadeforsikring skal iverksettes dersom det trues med å inntreffe eller inntruffet⁸⁸. I forarbeidene er det vist til at det må være en akutt fare⁸⁹. Den sikrede skal iverksette redningstiltak som kan forventes av han med rimelighet etter omstendighetene. Det er et viktig unntak til denne redningsplikten, omkostningene ved redningstiltaket kan ikke være større enn tapet av forsikringsgjenstanden.

Den ulovfestede lojalitetsplikten har gitt seg sitt utslag i flere deler av forsikringsretten. Plikten til å gjøre oppofrelser for den andre part etter § 4-10 er et godt eksempel på det. Hvilke grenser som gjelder i forsikringsforhold kan variere fra type forsikring og til hvem som er forsikringstager. Hovedpoenget må også være tilstede i forsikringsforholdene. Grensene for når lojalitetspliktens grenser er overtrådt er diskutert i avsnittene ovenfor, og hvorvidt man kan dra en rød tråd i mellom er ikke helt enkelt. Begge parter kan overskride grensene for lojalitet. Selskapets hovedplikt ligger på deres informasjonsplikt overfor forsikringstageren. Ved overtredelse av den, så har man brutt lojalitetspliktens grenser. I rettspraksis har det vært ulike tilfeller for hvordan selskapet har gjort dette, men de må også kunne identifisere seg med agenter som jobber på vegne av selskapet. Viser til dom av

---

⁸⁸ Bull (2008) s. 369

⁸⁹ NOU 1987: 24 s. 116

Rt.2003 s. 1524. Forarbeidene viser også til at opplysningene må gis så god tid før avtalen blir inngått at forsikringstageren kan vurdere andre tilbud.⁹⁰Grensen er derfor flytende for hva som har blitt godtatt i forsikringsklagenemnda, med tanke på hvor mange saker som havner opp til behandling. Beviskravet er derfor strengt og lagt opp til forsikringsselskapet.

---

⁹⁰ NOU 1987: 24 s. 50 og 55.

5 Oppsummering

Problemstillingen i denne avhandlingen har vært å finne ut av lojalitetsplikts grenser i kontraktsforhold. For å belyse problemstillingen valgte jeg noen utvalgte kontraktstyper. Forbrukeravtaler, kommersielle avtaler og forsikringsavtaler. Gjennom denne oppgaven ville jeg ta opp en hypotese om at lojalitetsplikten for avtaler mellom to profesjonelle parter vil være annerledes enn mellom parter med en aktør som er sterkere enn den andre.

Hypotesen min har vært at lojalitetsplikten er annerledes avhengig av type kontrakt. Det jeg har funnet ut av er at utgangspunktet er at kravet til lojalitet gjelder i alle kontrakter.⁹¹Forbrukeravtaler er som hovedregel beskyttet av forbrukerlovgivningen. Man finner utslag av lojalitetsplikten i mange bestemmelser som omhandler forbrukere. Flere av bestemmelsene i kjøpsloven er basert på lojalitetsprinsippet.⁹²I denne avhandlingen har jeg vært inne på avtaler mellom forbruker og finansinstitusjoner. Veilednings og frarådingsplikten har vært sentral i drøftelsen av grensene for lojalitetsplikten. Likhetstrekkene som går igjen, er at det aller største ansvaret for å opptre lojalt ligger hos den profesjonelle aktør. I forbrukerkjøp vil det gjelde selger og i kontakt med finansinstitusjonen vil det være typisk hos banken.

Etter norsk rett eksisterer det ikke noen generell opplysningsplikt, og partene har ansvaret for egne forutsetninger og forventningene de har til avtalen.⁹³Opplysningsplikten er som nevnt mange ganger et utslag av den ulovfestede lojalitetsplikten, og den vil være anvendbar i alle type avtaler. Villedende opplysninger eller mangelfulle opplysninger kan være brudd på lojalitetsplikten. Det finnes bestemmelser i kontraktslovgivningen som omtaler opplysningsplikten. Dette er en sentral del i alle avtaletypene jeg har vært inne på. I forsikringsavtaler eksisterer det en opplysningsplikt for forsikringstakeren, mens det i kommersielle avtale ikke vil eksistere en like sterk opplysningsplikt. I hvert fall når det gjelder rene

---

⁹¹ Rt. 1988 s. 1078

⁹² Dalbak (2007) s. 605

⁹³ Nazarian (2007) s.359

spekulasjonsavtaler. Det er ikke dermed sagt at man kan finne på hva som helst i en kommersiell avtale. Høyesterett tok stilling til dette i Haugdom-dommen, hvor manglende opplysning fra den en part førte til at avtalen ble erklært ugyldig.

Det er hevet over enhver tvil at det er forskjeller på lojalitetsplikts grenser i forbrukeravtaler og kommersielle avtaler. Hvor strengt den blir bedømt avhenger av hvilke parter som er involvert. For å kunne finne ut av hypotesen min er det rettspraksis som har vært den sentrale rettskildefaktoren. Med tanke på at den ulovfestede lojalitetsplikten er utviklet gjennom rettspraksis, selv om den i senere tid har blitt lovfestet i en rekke lovbestemmelser, eksisterer det ingen generell lovfestet lojalitetsplikt. I kommersielle avtaler har man prøvd å lage standardkontrakter i bransjen, for å kunne ivareta partenes interesse. Det er vanskelig å konkretisere lojalitetsplikten, men den følger uansett om den verken er stadfestet i avtalen eller loven. Hensynene vil være ulike i henhold til de ulike kontraktsområdene.

94

Den manglende eksistensen av en generell lojalitetsplikt vil gjøre det vanskelig å fastsette enkle og klare grenser som gjelder for alle typer kontraktsforhold. Høyesterett har likevel i mange saker tatt opp lojalitetsspørsmålet i ulike avtaleforhold, som gir en pekepinn på hva man kan oppfatte som illojalitet. De ulike aktørene i avtaleforhold vil derfor ha ideer om hvor grensen går for dem ved illojal adferd. Dog har domstolene ikke formulert minstekrav eller normen for lojalitetsplikten. Et godt eksempel på hva domstolene kan legge vekt på som kan være vanskelig å se på som presedens finner man i Rt.1987 s. 442. I denne saken la Høyesterett til grunn at banken var den kyndige part. Og at den svakere part var samiskspråklig og var neppe særlig forretningsmessig kyndig i de forhandlingene det handlet om i denne saken. Domstolen uttalte videre at Dette måtte skjerpe «bankens aktsomhets- og lojalitetskrav». Utviklingen av standardkontraktene for profesjonelle aktører i diverse kontraktsområder har vært med på å sette lojalitetsplikten på spissen for kommersielle avtale-

---

⁹⁴ Dalbak (2007) s.601 og 602

forhold. Mens forbrukervernet gjennom lovgivningen har om mulig vært enda sterkere bidragsyter til å sette lojalitetsplikten på kartet.

Lojalitetsplikten som omtalt tidligere i avhandlingen blir gjeldende allerede ved inngåelsen av avtalen. Den illojale adferden må derfor unngås på et allerede tidlig tidspunkt. I så henseende er det ikke forskjell på disse kontraktstypene jeg har vært inne på. Utviklingen av andre plikter som er utslag av lojalitetsplikten vil få større gjennomslagskraft i kontraktsargumentasjon.⁹⁵ Derfor vil vurderingen av lojalitetspliktens grenser også inneholde en drøftelse av disse pliktene. Det vide anvendelsesområdet til lojalitetsplikten viser seg gjennom de ulike hensynene som spiller seg inn avhengig av hvilket kontraktsområdet man befinner seg.

Avslutningsvis vil den illojale adferden og hvor grensene for lojalitetsplikten går, være avhengig av hvilken type avtale det er tale om. Lojalitetsplikten er strengere i forbrukeravtaler enn i kommersielle avtaler. Hensynet bak er å beskytte den svakere part overfor den sterkere part. Lovgivningen har vært med på å gjøre grensene for lojalitetsplikten i forbrukeravtaler enklere å se. Det må likevel foretas en helhetsvurdering av de konkrete omstendighetene for å avgjøre om det har oppstått en illojal handling. De lovfestede pliktene som er utslag av lojalitetsplikten, vil ikke i alle tilfelle reguleres uttømmende av lovbestemmelsen. Partene vil derfor også ha plikter etter den ulovfestede lojalitetsplikten. Derfor vil det være et samspill mellom lovgivningen og den ulovfestede lojalitetsplikten. I noen tilfeller vil den kunne gå enda lenger enn de lovfestede bestemmelsene.

---

⁹⁵ Ringvoll (2007) s. 39

Litteraturliste

1.Bøker

- Nazarian, Henriette (2007). *Lojalitetsplikt i kontraktsforhold*. Oslo: Cappelen
- Hagstrøm, Viggo (2011). *Obligasjonsrett*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Bull, Hans Jacob (2008). *Forsikringsrett*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hov, Jo og Alf Petter Høgberg (2009). *Alminnelig avtalerett*. Oslo: Papinian
- Haaskjold, Erlend (2002). *Kontraktsforpliktelser*. Oslo: Cappelen
- Woxholth, Geir (2006). *Avtalerett*. 6.utgave. Oslo: Gyldendal
- Woxholth, Geir (2012). *Avtalerett* 8.utgave. Oslo: Gyldendal
- Woxholth, Geir (2009). *Avtalerett* 7.utgave. Oslo: Gyldendal
- Hagstrøm, Viggo (2005). *Kjøpsrett*. Oslo: Universitetsforlaget
- Martinussen, Roald (2010). *Forbrukerkjøp*. 2.utgave Oslo: Cappelen
- Woxholt, Geir (2010). *Avtaleretten i et nøtteskall*. Oslo: Gyldendal
- Hagstrøm, Viggo (2003). *Obligasjonsrett*. 1. utgave. Oslo: Universitetsforlaget
- Giertsen, Johan (2012). *Avtaler*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Lilleholt, Kåre (2001). *Avtale om ny bustad*. Oslo: Universitetsforlaget

Wefling, Christian (2012). *Bustadoppføringslova*. Oslo: Cappelen

Hov, Jo (2002). *Avtalebrudd og partsskifte*. Oslo: Papinian

NS 8405 med kommentarer. Karl Martinussen, Heikki Giverholt og Hans-Jørgen Arvesen (2010). Oslo: Gyldendal

NS 8406 med kommentarer. Karl Martinussen, Heikki Giverholt og Hans-Jørgen Arvesen (2007). Oslo: Gyldendal

Kaasen, Knut (2006). *Petroleumskontrakter med kommentarer til NF 05 og NTK 05*. Oslo: Universitetsforlaget

Forsikringsavtaleloven med kommentarer. Claus Brynhildsen, Børre Lid og Truls Nygård (2008). Oslo: Gyldendal

Munukka, Jori (2007). *Kontraktuell lojalitetsplikt*. Stockholm: Jure

2. Artikler

Ringvoll, Linn Hoel og Erlend. M Leonhardsen. *Pragmatisk i prinsippet - om lojalitetsprinsippet i kontraktsforhold*. Jussens Venner (2007) s. 37-55. Sitert fra idunn.no

Dalbak, Camilla. *Lojalitetsplikt som grunnlag for å begrense og utvide fleksibilitet i avtaleforhold*. Lov og Rett (2007) s. 598-611. Sitert fra idunn.no

Bjelland, Kristin. *Avtaler mellom profesjonelle - tolking og revisjon*. Jussens Venner (2002) s. 282-290. Sitert fra idunn.no

Eggen, Kyrre. *Lojalitetsplikten*. <http://jura.ku.dk/njm/39/109-114-lojalitetsprincipen-ett-institut-med-framtid-i-avtalsratten-korref-kyrre-red.pdf/>

Advokatfirmaet RUV (2007-2011). www.jusinfo.no

Balterzen, Morten. *Forbrukervern og investeringsråd*. Dagens Næringsliv (2012). Sitert fra www.finanstilsynet.no

Kverme, Bent. *Forbrukerentreprise*

<http://www.forbrukerentreprise.no/forbrukerentrepriser/entreprisekontrakter-hovedtyper/>

Help Forsikring (2013)

<http://www.help.no/For-LO-medlemmer/Forbund/Norsk-Transportarbeiderforbund/Forsikringsvilkaar-kollektiv-Advokatforsikring>

3. Lovgivning og kontrakter

1687 - Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 15. april 1687.

1918 - Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven) av 31. mai 1918 nr. 4.

1988 - Lov om kjøp (kjøpsloven) av 13. mai 1988 nr. 27. Jf. tidligere kjøpslov 24 mai 1907 nr. 2

1989 - Lov om håndverkertjenester m.m for forbrukere (håndverkertjenesteloven) av 16. juni 1989 nr. 63.

1989 - Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven) av 16. juni 1989 nr. 69.

1992 - Lov om avhending av fast eiendom (avhendingslova) av 3. juli 1992 nr. 93.

1992 - Lov om handelsagenter og handelsreisende (agenturloven) av 19. juni 1992 nr. 56.

1997 - Lov om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. (bustadoppføringslova) av 13. juni 1997 nr. 43.

1999 - Lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) av 25. juni 1999 nr. 46.

2000 - Lov om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) av 21. desember 2000 nr. 105.

2002 - Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) av 21. juni 2002 nr. 34.

2005 - Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) av 17. juni 2005 nr. 62.

2008 - Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) av 27. juni 2008 nr. 71.

UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts /European Principles of Contract Law (PECL)/ UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)

NS 8405 - Norsk bygge- og anleggskontrakt

NS 8406 - Forenklet norsk bygg og anleggskontrakt

NF 05 – Norsk fabrikkasjonskontrakt

NF 07 – Norsk fabrikkasjonskontrakt

3. Rettspraksis / Nemndspraksis

Rt.1938 s. 602

Rt.1951 s. 371/ «Vedbolags-dommen»

Rt.1959 s. 1172

Rt.1959 s. 1408

Rt.1972 s. 449

Rt.1984 s. 28

Rt.1987 s. 442

Rt.1988 s. 1078

Rt.1989 s. 689

Rt.1992 s. 166

Rt.1992 s. 922

Rt.1994 s. 833

Rt.1995 s. 1460

Rt.1995 s. 1641

Rt.1996 s. 1635

Rt.1998 s. 333

Rt.1998 s. 656

Rt.2000 s. 59

Rt.2000 s. 679

Rt.2000 s. 806

Rt.2002 s. 1110

Rt.2002 s. 1155

Rt.2003 s. 1252

Rt.2003 s. 1524

Rt.2005 s. 257

Rt.2005 s. 268

Rt.2005 s. 1487

Rt.2013 s. 642

LA-2005-17689

RG-1996-1403

LG-2003-4604

Finansklagenemnda Person Uttalelse FinKN-2011-265

4. Lovforarbeider

NOU 1987: 24 s. 50 og 55 / Forsikringsavtaleloven

NOU 1987:24 s.100 / Forsikringsavtaleloven

NOU 1987: 24 s. 116 / Forsikringsavtaleloven

NOU 2007: 5 / Frarådningsplikt i kredittkjøp

Ot.prp.nr.29 (1988-1989) s. 27 / Håndverkertjenesteloven

Ot.prp.nr.49 (1988–1989) s. 63–64 / Forsikringsavtaleloven

Ot.prp.nr.44 (2001-2002) s. 200 / Forbrukerkjøpsloven

